

AzTU-nun NƏZDİNDƏ

BAKİ TEXNİKİ KOLLECİ

İNGİLİS DİLİ

FƏNNİNDƏN

MÜHAZİRƏLƏR

Bakı - 2022

MÜNDƏRİCAT

Contents

1.	
The Verb.Suffix & Prefix.....	5
To Be.....	6
To Have.....	8
There is, There are.....	11
To Do	12
İndiki sadə(qeyri-müəyyən)zaman forması-The Present Simple(Indefinite)Tense Form.....	13
The Past Simple (indefinite) Tense Form-Keçmiş sadə (qeyri-müəyyən) zaman forması.....	15
Gələcək sadə (qeyri-müəyyən) zaman forması-The Future Simple(Indefinite) Tense Form.....	17
Keçmişə nəzərən gələcək sadə (qeyri-müəyyən) zaman forması-The Future Simple(Indefinite) in the Past..	18
Davamedici zaman formaları-The Continuous Tense Forms.Present Continuous tense form.....	19
Keçmiş davamedici zaman forması-The Past Continuous Tense Form.....	21
Gələcək davamedici zaman forması-The Future Continuous Tense Form	22
Keçmişə nəzərən gələcək davamedici zaman forması-The Future Continuous in the Past	23
İndiki zamanın bitmiş forması.(The Present Perfect Tense Form).....	23
Keçmiş zamanın bitmiş forması.(The Past Perfect Tense Form).	24
Gələcək zamanın bitmiş forması.(The Future Perfect Form).....	25
Keçmişə nəzərən gələcək zamanın bitmiş forması.(The Future Perfect in the Past).	26
İndiki zamanın davam edib bitmiş forması.(The Present Perfect Continuous Tense Form).....	27
Keçmiş zamanın davam edib bitmiş forması.(The Past Perfect Continuous Tense Form).	28
Gələcək zamanın davam edib bitmiş forması.(The Future Perfect Continuous Tense Form).	29
Keçmişə nəzərən gələcək zamanın davam edib bitmiş forması.(The Future Perfect Continuous in the Past)..	30
Passive Voice-Məchul Növ.....	31
Passive Voice (Present Simple).....	32
Future Simple-Passive Voice	33
Present Continuous-Passive Voice.....	34
Passive voice Present Perfect	34
Passive Voice Future Perfect.....	35
The Use of the Passive Voice.Məchul növün işlədilməsi	36
CAN MODAL FƏLİ-THE MODAL VERB <i>can</i>	37

May Modal Feli-The Modal Verb may	39
MUST MODAL FELİ-THE MODAL VERB MUST	40
The verb Need/Dare(Need/Dare feili).....	41
Should/ Ought to Modal Verb.....	42
THE SUBJUNCTIVE MOOD-FELİN ŞƏRT ŞƏKLİ	43
Məsdər(The Infinitive).....	44
The Use of Infinitive	45
The Complex Object(Mürəkkəb tamamlıq)	47
THE PARTICIPLE / FEİLİ SİFƏT	48
Gerund (The gerund).....	50
The Gerund and the Verbal Noun-Cerund və Feli İsim	53
A DAY AT SCHOOL	55
Adjective, Suffix & Prefix	55
Degrees of Comparision of Adjective	56
The use of Adjective-Sifətin işlənməsi	58
THE WEATHER IN ENGLAND	59
The Adverb. Degrees of comparison of Adverb- Zərf. Zərfin dərəcələri.....	60
OUR TECHNICAL SCHOOL	61
ENGLISH TRADITIONS	61
BAĞLAYICI/ The Conjunction	62
Zaman bildirən sözlər (Prepositions of time)	64
PARLIAMENT	66
HOW DO I LEARN ENGLISH	66
THE TOWN OF MY DREAM	67
The Phrase - Söz birləşməsi	67
Mass Media	69
Cümlə(The sentence)	70
LIBRARIES	72
The secondary parts of sentence- Cümlənin II dərəcəli üzvləri.	73
ENVIRONMENTAL POLLUTION	73
INTERROGATIVE SENTENCES -SUAL CÜMLƏLƏRİ	74
OUTSTANDING EVENTS IN THE HISTORY OF GREAT BRITAIN	75
SPECIAL QUESTIONS-XÜSUSİ SUALLAR	75
My	76

SEÇMƏ və AYIRICI SUALLAR-Alternative and Disjunctive Questions	77
THE İMPERATIVE MOOD- FELİN ƏMR ŞƏKLİ	78
Exclamatory sentences-Nida cümlələri.....	78
Olympic Games.....	79
Negative sentences-İnkar cümlələr.	80
Books in Our Life.....	80
Short answers-Qısa cavablar.	81
The word order. Söz sırası.....	83
THE CAUSATIVE MOOD OF THE VERB- Felin icbar növü	86
MEALS	87
Composite sentences-Mürəkkəb cümlələr.The complex sentences- Tabeli mürəkkəb cümlələr.....	87
Relative Clauses/Təyin budaq cümlesi	88
Sequence of tenses- Zamanların uzlaşması.	89
The Post-Office	90
Direct and İndirect speech – Vasitəsiz vəVasitəli nitq.....	90
A HOME IN ENGLAND.....	91
Rules for changing from direct into indirect.Vasitəsiz nitqi vasitəli nitqə çevirmə qaydaları	92
THE UNITED STATES OF AMERICA.....	93
Punctuation marks- Durğu işarələri.....	93
Washington	95
New York.....	96
WALT DISNEY AND HIS HEROES.	97

The Verb.Suffix & Prefix

Fel əşyanın hal və hərəkətini bildirən nitq hissəsidir. Fel şəxsə, kəmiyyətə, zamana, növə, tərzə və şəklə görə dəyişir.

Sadə və düzəltmə fellər (Simple and Derivative Verbs)

Morfoloji quruluşuna görə fellər aşağıdakı qruplara bölünür:

1. Bir kökdən ibarət olan sadə fellər: be (olmaq), come (gəlmək), like (xoşlamaq)
2. Suffiks (son şəkilçi) və ya prefikslə (ön şəkilçi) düzələn düzəltmə fellər: modify, generalize, unlock, distrust, rebuild.

Çox işlənən fel düzəldən suffikslər (şəkilçilər) bunlardır:

- en: sharp- sharpen (itiləmək), short- shorten (qısaltmaq), red- reddən (qızartmaq)
- ify, -fy: classify (təsnif etmək), simplify (sadələşdirmək), terrify (qorxutmaq)
- ize: activize (aktivləşdirmək), characterize (xarakterizə etmək), memorize (yadda saxlamaq)
- ate: captivate (əsir almaq), demonstrate (nümayiş etdirmək)

Fellərlə işlənən prefikslər (ön şəkilçilər) bunlardır:

un – (əks məna bildirir)

dress – undress (geyinmək- soyunmaq)

cover – uncover (örtmək- açmaq)

dis – (inkar məna bildirir)

like – dislike (xoşlamaq – xoşlamamaq)

approve – disapprove (bəyənmək- bəyənməmək)

mis – (səhv mənasını verir)

understand – misunderstand (başə düşmək- səhv başə düşmək)

pronounce – mispronounce (tələffüz etmək- səhv tələffüz etmək)

re – (təkrar mənasında)

write – rewrite (yazmaq- yenidən yazmaq)

construct – reconstruct (qurmaq- yenidən qurmaq)

build – rebuild (tikmək- yenidən tikmək)

en – enlarge (genişləndirmək), encircle (dairəyə almaq), enrich (zənginləşdirmək)

Bəzi fellər formaca isimlərlə eynidir, lakin cümlədəki roluna görə fərqlənir:

cut – kəsmək; kəsik

change – dəyişmək; dəyişiklik

jump – sıçrayış; hoppanmaq

dance – rəqs etmək; rəqs

Mürəkkəb fellər (Compound Verbs)

İki kökdən ibarət olan fellər mürəkkəb fellərdir: overcome (üstün gəlmək), broadcast (yayımlamaq).

Tərkibi fellər (Phrasal Verbs)

Fel və zərfdən törəmiş qoşmadan ibarət olan fellərə tərkibi fellər deyilir:

go on (davam etmək)

give up (tərgitmək)

To Be

İngilis dilində bir qisim fellər var ki, onların vasitəsilə müxtəlif zaman formaları əmələ gəlir. Belə fellərə köməkçi fellər deyilir.

İngilis dilində köməkçi fellər aşağıdakılardır: be, have, do, shall (should), will (would).

Felin təsrifində köməkçi fellərin böyük əhəmiyyəti var. Present Simple və Past Simple zaman formalarından başqa felin bütün zaman formalarının əmələ gəlməsində köməkçi fellər iştirak edir. Köməkçi fellər şəxsi, zamanı, felin növünü və s. bildirir. Hərəkətin özünü isə əsas mənə daşıyan fel ifadə edir. Be, have, do, shall, should, will, would köməkçi felləri həmdə modal fellər kimi də çıxış edirlər. Be, do və have isə müstəqil fel kimi də işlədilə bilər.

Present Simple zamanda be felinin 1-ci və 3-cü şəxsin təkli üçün, eləcə də, cəmdə hər üç şəxs üçün müxtəlif şəkilləri var: I am, he is, we are, you are, they are.

Past Simple zamanda be feli təkde was, cəmdə were olur.

Present və Past Simple zamanda sual şəklini əmələ gətirmək üçün be feli mübtədadan əvvəl gəlir:

am I, is he, are you.

İnkarda not inkar sözü feldən sonra gəlir:

I am not, he is not, we are not və s.

Danışiq dilində aşağıdakı ixtisarlardan istifadə edilir:

I am	I'm	we are	we're
He is	he's	you are	you're
She is	she's	they are	they're
It is	it's		

Present və Past Simple zaman formalarının inkar şəklində aşağıdakı ixtisarlardan istifadə edilir.

I am not	I'm not
He is not	he's not və ya he isn't
She is not	she's not və ya she isn't
It is not	it's not və ya it isn't
We are not	we're not və ya we aren't
You are not	you're not və ya you aren't
They are not	they're not və ya they aren't
I (he ,she , it) was not	I (he , she , it) wasn't
We (you, they) were not	We (you, they) weren't

Köməkçi fel kimi be feli Continuous zaman formaları (I'm writing, were working və s.) və felin məchul növünü əmələ gətirmək üçün (This house was destroyed during the war.) işlədilir.

Bağlayıcı fel kimi be mürəkkəb ismi xəbərin bağlayıcı feli vəzifəsində çıxış edir.
He is a teacher. We are doctors. They will be engineers.

İngilis dilində be feli müstəqil mənə daşıyan fel kimi də çıxış edir. Belə halda be cümlədə xəbər vəzifəsində olur.

Baku is on the Caspian Sea. Bakı Xəzər dənizinin sahilində yerləşir.

Be feli bəzi sözlərlə işlədildikdə müxtəlif mənə ifadə edir.

Be in time (for) vaxtında gəlmək (gecikməmək)

Be afraid (of) qorxmaq

Be tired yorulmaq, yorğun olmaq

Be hungry acmaq

Be thirsty susamaq

Be interested (in) maraqlanmaq

Be cold/hot soyuq olmaq/isti olmaq

(I am cold) (Mənə soyuqdur)

Be in yerində/ evdə olmaq

Be out yerində/ evdə olmamaq

(Is the doctor in?) (Həkim yerindədirmi/evdədirmi?)

Əmr formasının inkarında do not (don't) inkar sözündən istifadə olunur.

Don't be angry. Hıslənmə.

Məsdər ilə işlədildikdə be feli modal fel funksiyası kəsb edir və məcburiyyət, qadağan, vəd və razılaşma mənasını verir, əvvəlcədən razılaşdırılmış, planlaşdırılmış hərəkəti göstərir:

The delegates to the conference are to arrive tomorrow.	Konfrans nümayəndələri sabah gəlməlidirlər.
--	--

He is to be at the doctor at 5 o'clock.	O saat 5-də həkimin yanında olmalıdır (sözləşiblər).
We are to hand in our course papers next Friday.	Biz kurs işlərimizi gələn cümə günü təhvil verməliyik (planda nəzərdə tutulmuşdur).
The children are not to watch such films.	Uşaqlara belə filmlərə baxmaq olmaz.
You are not to speak after operation.	Operasiyadan sonra sizə danışmaq olmaz. (Qəti qadağan bildirir.)

To Have

Köməkçi fel kimi have Perfect zaman formalarını əmələ gətirmək üçün işlədilir.

Əsas fel kimi have << varı olmaq, malik olmaq >> mənasını verir və cümlənin xəbəri kimi çıxış edir.

I have many friends in this city.	Bu şəhərdə mənim çoxlu dostum var.
I had many lessons yesterday.	Dünən mənim çox dərsim oldu.
Müasir ingilis dilində indiki zamanda <<varı olmaq, sahib olmaq >> mənasında daha çox have got(has got) ifadəsi işlədilir.	
I have got a new car.	Mənim yeni bir maşınım var.
I have a new car.	
Have got xəstəlik, nasazlıq bildirən sözlərlə də işlədilir.	
I have got a headache.	Başağrım var. (Başım ağrıyır.)
Have felinin keçmiş zamanı had olur.	
We had a car last year.	Keçən il bizim maşınımız var idi.
Have got keçmiş zamanda işlədilmir.	

Sual şəkli iki yol ilə düzəlik:

Have mübtədadən əvvəl gəlir.

Have you any English books? Sizin hec ingilis kitabınız varmı?

Have you got any English books?

1) To do köməkçi felindən istifadə edilir.

Do you have any English books? Sizin heç ingilis kitabınız varmı?

İnkarda indiki zamanda haven't/hasn't, haven't got/ hasn't got, don't have / doesn't have işlədilir.

I haven't any books.

I don't have any books.

Mənim heç kitabım yoxdur.

I haven't got any books.

Keçmiş zamanın sual və inkarını əmələ gətirərkən did, didn't köməkçi felindən istifadə edilir.

Did you have a car last year?

Keçən il sizin maşınıız vardı mı?

We didn't have time to finish our work.
olmadı.

İşimizi qurtarmaq üçün vaxtımız

Have feli gələcək zamanda shall have/will have olur.

We shall (we'll) have two more lessons
tomorrow.

Sabah bizim daha iki dərsimiz
olacaq.

Gələcək zamanda sual cümlələrində shall, will mübtədadan qabaq gəlir:

Will you have any time to visit
museums?

Sizin muzeylərə getməyə vaxtınız
olacaqmı?

İnkarda not hissəciyi shall və will felindən sonra gəlir: shall not (shan't) have, will not (won't) have.

Have to modal fel kimi icrası vacib olan hərəkəti bildirir. Lakin have to ilə həmin mənanı ifadə edən must arasında müəyyən məna fərqi var. Must feli danışanın şəxsi hisslərinin və münasibətini bildirir.

<You must help him> dedikdə biz belə hesab edirik ki, siz ona kömək etməlisiniz (bu sizin borcunuzdur).

I have not seen Ali recently. I must
phone him.

Bu günlər Əlini görməmişəm.
Ona zəng etməliyəm.

Bu cümlədə danışan özü lazım bilir ki, Əliyə zəng eləsin.

My eyesight is not very good. I have
to wear glasses for reading.

Gözlərim pis görür. Oxuyanda
gözlük taxmalıyam.

Bu cümlədə hərəkətin vacibliyi vəziyyətdən irəli gəlir.

Əgər sürücüyə <You have to turn right here> (Buradan saga dönməlisən) deyiriksə, bunu şərait, vəziyyət, küçə hərəkəti qaydaları tələb edir.

Sual və inkar cümlələrində do köməkçi felindən istifadə edilir:

Do you have to go there right now?
Your mother doesn't have to work.

Sən ora elə indi getməlisən?
Anan işləməli deyil (işləməyi

vacib deyil).

İndiki zamanda görülməsi vacib olan bir iş haqqında danışarkən konteksdən asılı olaraq həm must, həm də have to işlətmək olar.

Keçmiş və ya gələcək zamanda isə yalnız have felindən (had to,will have to) istifadə edilməlidir.

She will have to call a doctor
for the child.
I had to go there alone.

O,uşaq üçün həkim çağırmalı
olacaq.
Mən oraya tək getməli idim.

Had to ifadəsinin sual və inkarı did feli vasitəsi ilə əmələ gəlir.

Why did you have to go there?

Siz nə üçün ora getməli oldunuz?

You didn't have to go there.

Siz ora getməli deyildiniz.

Have feli <var> mənasında Continuous zamanda işlədilmir.

Have feli bir qisim isimlərlə müxtəlif mənada söz birləşməsi əmələ gətirir.

have a party

qonaqlıq vermək/keçirmək

have a holiday

məzuniyyətdə/tətildə olmaq

have a nice time

vaxtını şən keçirmək

have a talk

söhbət etmək

have a discussion

müzakirə etmək

have a walk

gəzintiyə çıxmaq

have a rest

istirahət etmək

have a bath

vanna qəbul etmək, çimmək
(hamamxanada)

have a smoke

siqaret çəkmək

have a dream

yuxu görmək

have a baby

uşağı olmaq(doğmaq)

have a look

gözucu baxmaq, nəzər salmaq

Bu ifadələr Continuous zamanda da işlədilir.

He is having a nice time.

O, vaxtını şən keçirir (hal-hazırda).

Where is Mother? – She is having
a bath

Ana haradadır? – O çimdir.

Have feli bəzi isimlərlə artiklsız işlədilir.

have breakfast

səhər yeməyini yemək

have lunch

nahar etmək

have dinner

nahar etmək

There is, There are

Be feli there sözü ilə birlikdə (there is,there are) bir şəxsin və ya bir əşyanın bir yerdə olduğunu xəbər vermək isdədikdə işlədilir. Bu ifadə adətən cümlənin əvvəlində olur.Bu ifadədən sonra mübtədə, mübtədadan sonra isə mütləq yer zərfliyi gəlir.

There is, there are ifadəsi Azərbaycan dilinə <var,vardır> sözləri vasitəsilə tərcümə edilir:

There is a library in our institute.

Bizim institutda kitabxana var.

There are many parks in our city.

Şəhərimizdə çoxlu park var.

Diqqət etmək lazımdır ki, there sözünün bu ifadədə ayrılıqda heç bir mənası yoxdur. There is a telephone on the table cümləsində there sözü orada mənasını deyil, is feli ilə birlikdə var, vardır mənasını verir. Məzmunundan asılı olaraq cümlədə orada zərfini işlətmək lazım gəldikdə there (orada) sözü yer zərfliyi kimi cümlənin sonunda gəlir:

There is a telephone there.

Orada telefon var.

QEYD: There is a telephone on the table cümləsini The telephone is on the table cümləsi ilə səhv salmaq olmaz. Birinci cümlədə biz telefonun mövcud olması haqqında məlumat veririksə, ikinci cümlədə telefonun məhz harada olduğunu nəzərə çatdırırıq.

Cümlənin məzmunundan asılı olaraq be feli müxtəlif zaman formasında işlədilər: there is, there are, there was, there were, there have been, there has been, there had been, there will be, there would be.

There was a concert yesterday.

Dünən konsert var idi.

There will be a meeting tomorrow.

Sabah iclas olacaq.

There have been many guests from foreign countries in our city this month.

Bu ay şəhərimizdə xarici ölkələrdən çoxlu qonaq olub.

Sual cümlələrində be feli there sözündən əvvəl gəlir.

Is there a telephone on the table?

Stolun üstündə telefon varmı?

Was there a conference at the institute yesterday?

Dünən institutda konfrans var idimi?

Sual cümlələrində be feli başqa bir köməkçi fellə işlədikdə there sözündən əvvəl həmin köməkçi fel, sonra isə be işlədilir:

Will there be a meeting tomorrow?

Have there been many guests from foreign countries in our city this month?

Bu ifadə ilə başlayan cümlələrin inkar şəkli iki qayda ilə əmələ gəlir: 1) not inkar sözü vasitəsilə, 2) no inkar əvəzliyi vasitəsilə:

There is not any school in this village.

Bu kənddə məktəb yoxdur.

There is no money in the purse.

Pul kisəsində heç pul yoxdur.

There is ifadəsi ilə başlayan cümlələrdə iki və ya daha çox mübtəda olduqda xəbər kəmiyyəyə görə birinci mübtəda ilə uzlaşır:

There is a book and some pencils in my bag.

Çantamda bir kitab və bir neçə qələm var.

There are ten students and a teacher in the classroom.

Otaqda on tələbə və bir müəllim var.

To Do

Köməkçi fel kimi do aşağıdakı hallarda işlədilir:

- 1) İndiki və keçmiş Simple zaman formalarının sual və inkar şəklini əmələ gətirmək üçün:

Do you speak English?

Sən ingiliscə danışırısan?

Did you go to the cinema yesterday?

Dünən gecə sən kinoya getdinmi?

- 2) İndiki və keçmiş Simple zamanda qısa təsdiq və inkar cavab vermək üçün:

Do you know this man?

Sən bu adami tanıyırsanmi?

-Yes, I do (və ya No, I don't)

- Bəli, tanıyıram (və ya Xeyr, tanımıram)

- 3) Felin əmr formasının inkar şəklini əmələ gətirmək üçün:

Don't go.

Getmə.

- 4) Have felinin sual və inkar şəklini əmələ gətirmək üçün:

Do you have children?

Uşaqların varmı?

He doesn't have a car

Onun maşını yoxdur.

Did you have any classes yesterday?

Dünən məşğələləriniz oldumu?

Be felinin əmr formasının inkar şəklini əmələ gətirmək üçün:

Don't be angry.

Qəzənlənmə.

- 5) Əsas məna daşıyan felin mənasını daha da gücləndirmək və xüsusilə qeyd etmək üçün:

I do love you.

Mən səni (ürəkdən) sevirəm.

He does know the language.
I did tell him everything.

O, dili həqiqətən bilir.
Mən ona hər şeyi dedim (əmin ola
bilərsiniz)

- 6) Əmr cümlələrində xahiş və israr bildirmək üçün do feli əsas feldən əvvəl gəlir.
Do write a letter to us. Bizə məktub yazın (xahiş edirəm).
Do come to our place. Mütləq bizə gəlin.

- 7) Əsas məna daşıyan feli cümlədə təkrar etməmək üçün:

He speaks English better than
danışır.

O, ingilis dilində məndən yaxşı

I do. (I speak əvəzinə)

They go to the theatre more often
this year than they did last year.
(They went əvəzinə)

Onlar bu il teatra keçən ilə nisbətən
daha tez-tez gedirlər.

Əsas məna daşıyan fel kimi do <etmək> mənasında işlədilir.

I will do this work tomorrow.

Mən bu işi sabah edəcəyəm.

We do a lot of exercises at home.

Biz evdə çoxlu tapşırıq edirik.

İndiki sadə(qeyri-müəyyən)zaman forması-The Present Simple(Indefinite)Tense Form

1.Bu zaman formasını düzəltmək üçün məsdərdən **to** hissəciyi atılır, 3-cü şəxsin təkində felin sonuna **-s/es** artırılır; he(she,it)speaks/goes.

-s cingiltili samit və saitlərdən sonra[z] kimi, kar samitlərdən sonra[s] kimi oxunur: he reads[ri:dz], he speaks[spi:ks]

-x, -s, -ss, -ch, -sh, -tch, hərf və ya hərf birləşmələri ilə bitən fellərin sonuna **-es** artırılır və [iz] kimi oxunur: teach-teaches, finish-finishes

Felin sonu **-y** hərfi bitərsə və **-y** hərfindən əvvəl samit gələrsə, III şəxsin təkində **-y** hərfi **-i** hərfi ilə əvəz edilir, felin sonuna **-es** əlavə olunur: fly-flies, carry-carries.

Əgər **y** hərfindən əvvəl sait gələrsə, həmin felin 3-cü şəxsin təkində **-y** hərfi dəyişmir və felin sonuna yalnız **-s** şəkilçisi artırılır: buy-buys

to go, to do felləri 3cü şəxsin təkində **-es** qəbul edir: go-goes, do-does

2.Sual forması *to do* köməkçi felinin (do və does) mübtədadan əvvəl işlənməsi və əsas felin (to hissəciksiz) məsdər forması ilə düzəlir:

Do I speak? Does he speak?

3.İnkar forması *to do* köməkçi felinin indiki sadə zaman forması(do və does), not inkar hissəciyi və əsas felin (to hissəciksiz) məsdər forması ilə düzəlir:

I do not speak He does not speak

4. İnkar-sual formasında *not* inkar hissəciyi mübtədadan sonra işlədilir:

Do you not speak English? / Don't you speak English?

Does he not speak English? / Doesn't he speak English?

Affirmative-Təsdiq

Interrogative-Sual

Negative- İnkar

I work

Do I work?

I do not work

You work

Do you work?

You do not work

We work

Do we work?

We do not work

They work

Do they work?

They do not work

He(she, it) works

Does he(she, it)work?

He(she, it) does not work

Interrogative-negative – Sual-inkar

Do I not work? Do we not work? Do you not work?

Do they not work? Does he(she, it) not work?

Present Simple işlədilir:

1.Adət halını almış, təkrarlanan, ümumi məlumat bildirən və şəxsi və ya əşyanı səciyyələndirən hərəkətləri bildirmək üçün *every day(week), once a week(year, century), usually, often, always, sometimes, seldom, rarely, never* və s. kimi söz birləşmələri və zərflərlə işlənə bilər.

Tom **has a cold shower** every morning. Tom hər səhər soyuq duş qəbul edir.

I **have a cup of coffee** in the mornings. Mən səhərlər bir fincan kofe içirəm.

We **have an English lesson** every Monday. Biz ingilis dili ilə hər bazar ertəsi məşğul oluruq.

My mother **works** at school. Mənim anam məktəbdə işləyir.(ümumi məlumat bildirən hərəkət)

2.Məlum fiziki və təbii faktları bildirmək üçün;

Water **boils** at 100 C. Su yüz dərəcədə qaynayır.

Magnet **attracts** iron. Maqnit dəmiri cəzb edir.

The Sun **rises** in the East. Günəş şərqdən doğur.

The Moon **moves** round the Earth. Ay yerin ətrafında dövr edir.

3. Zaman və ya şərt budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə *if, till, when, until, before, after, as soon as, as long as, unless, provided that* bağlayıcılarından sonra hərəkət gələcəyə aid olsa da fel sadə indiki zaman formasında işlədilir.

We shall go if he **comes**

We shall go till he **comes**

We shall go unless he **comes**

We shall go until he **comes**

We shall go when he **comes**

We shall go before he **comes**

Tamamlıq budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlələrdə isə *if, when* bağlayıcılarından sonra sadə gələcək zaman forması işlədilə bilər.

I wonder **when he will come**. Maraqlanıram ki, o nə zaman gələcək

He asks **if we shall go**. O soruşur ki, biz gedəcəyikmi

4. İcrası cədvəl və ya qrafik üzrə planlaşdırılmış gələcəyə aid olan qatarın, təyyarənin gəlib çatması, yola düşməsi, konsertin, tamaşanın, filmin, imtahanın başlanması və ya qurtarması kimi hərəkətlər Simple Present ilə ifadə edilir.

The train **starts** at 8 a.m, **arrives** at 10 p.m. Qatar səhər 8də yola düşür, axşam saat 10da gəlib çatır

The concert **begins** at 12⁰⁰, **ends** at 15⁰⁰. Konsert saat 12⁰⁰da başlanır, saat 15⁰⁰da sona çatır

5. Atalar sözü və el məsəllərində hal və hərəkətləri bildirmək üçün.

Honesty **is** the best policy. Düzlük ən yaxşı siyasətdir

East or west, home **is** best. Gəzməyə qərrib ölkə, ölməyə vətən yaxşı

The Past Simple (indefinite) Tense Form-Keçmiş sadə (qeyri-müəyyən) zaman forması

Keçmiş zaman sadə formasının düzəlməsinə görə feillər 2 yerə bölünür.

- *Qaydalı feillər (regular verbs), work – worked, play – played.*
- *Qaydasız feillər (irregular verb), write – wrote, speak – spoke.*

Qarışıq feillər (mixed) vardır, onların keçmiş qeyri-müəyyən zam forması və keçmiş zaman feili-sifet formaları hər iki yolla düzəlir:

Learn – learnt (learned) – learnt (learned)

Smell – smelt (smelled) – smelt (smelled)

Spell – spelt (spelled) – Spelt (spelled)

Spoil – spoilt (spoiled) – spoilt (spoiled)

Past Simple zaman formasını düzəltmək üçün bütün şəxslərdə qaydalı feillərin sonuna **-ed, (d)** artırılır: *to play-played, to live-lived.*

Qaydasız feillərin Past Simple forması isə müxtəlif yollarla düzəlir:

To speak, spoke, to think-thought, to give-gave.

1. Sual forması *to do* köməkçi feilin *Past Simple* zaman formasının (**did** bütün sexlərdə) mübtədanın önündə işlənməsi və əsas feilin (to hisseciksiz) məsdər forması ilə düzəlir:

Did you play? Did he speak?

2. Inkar forması *to do* köməkçi feilin *Past Simple* zaman forması (*did* bütün şəxslərdə), *not* inkar hissəciyi və əsas feilin (to hisseciksiz) məsdər forması ilə düzəlir:

I did not (didn't) play.

He did not (didn't) speak.

3. Inkar-sual formasında *not* inkar hissəciyi birbaşa mübtədanın sonra işlədilir:

Did you not play? / Didn't you play?

Did he not speak? / Didn't he speak?

Affirmative Təsdiq	Interrogative Sual	Negative Inkar	Negative – interrogative Inkar-Sual
I He She It + worked We You They	I He She Did + It + worked We You They	I He She It + did not Work We You They	I He She Did + It not work? We You They

Danışqda qısa Inkar forması aşağıdakı kimi işlənir:

I He She It + didn't work We You They	I You He She Didn't + It + work? We You They
---	---

Bu zaman forması işlədilir:

1. **Yesterday** (dünən), **the day before yesterday** (sırağa gün),
Last week / month (keçən həftə/ay), **last** (axrinci dəfə), **two weeks (days, month) ago** (iki həftə/gün, ay/əvvəl), **in 1990** (1990-cı ilədək).

In one's childhood (uşaqlıqda) və s. Kimi zaman zərfləri ilə keçmiş zamanda baş verən hərəkətləri bildirmək üçün:

I met Tom yesterday. Mən dünən Toma rast gəldim.

The war ended in 1945. Müharibə 1945-ci ildə qutardı.

Hərəkətin baş verdiyi vaxt, həmçinin keçmiş zamanda olan budaq cümlə ilə də göstərilə bilər.

I lived in Moscow when I Studied at the University. Mən universitetdə oxuyanda Moskvada yasıyirdim.

Keçmişdə ardıcıl icra edilən hərəkətləri bildirmək üçün:

He entered the room, sat at the table, began to look through the papers.

O, içəri girdi, masanın arxasında əyləşdi, qəzetləri gözdən keçirməyə başladı.

- Keçmişdə Adi hal almış hərəkətləri bildirmək üçün:

Last year I read a lot of books.

Keçən il mən çoxlu kitab oxumuşam.

- Keçmişdə təkrarlanan hərəkətləri ifadə etmək üçün;

He often would visit us.

O, tez-tez bizə baş çəkirdi.

Gələcək sadə (qeyri-müəyyən) zaman forması-The Future Simple(Indefinite) Tense Form

1. Gələcək sadə zaman forması *shall, will* köməkçi feli və əsas felin (to hissəciksiz) məsdər forması ilə düzəlir. *Shall I* şəxsin təki və cəmində, *will* isə qalan şəxslərdə əsas felin qarşısında işlənir. *I (we) shall speak, he(you, they) will speak*. Lakin müasir ingilis dilində bütün şəxslərdə *will* işlədilməsi mümkün sayılır.

I(we, you, they, he, she) will go.

2. Sual formasında köməkçi fel (*shall, will*) cümlənin mübtədasının qarşısına keçir:

Shall I (we) speak? Will he (you, they) speak?

3. İnkar formasında **not** inkar hissəciyi köməkçi feldən (*shall, will*) sonra işlənir:

I(we) shall not work; He(you, they) will not work.

4. İnkar-sual formasında **not** inkar hissəciyi birbaşa mübtədadan sonra işlənir:

Shall I (we) not speak? / Shan't I (we) speak?

Will he (you, they) not speak? / Won't he (you, they) speak?

Shall, will ('ll) ; shall not(shan't), will not(won't) kimi ixtisar olunmuş formada işlədilir

Affirmative-Təsdiq	Interrogative-Sual	Negative-İnkâr
I shall work	Shall I work?	I shall not work
He(she, it) will work	Will he(she, it) work?	He(she, it) will not work
We shall work	Shall we work?	We shall not work
You will work	Will you work?	You will not work
They will work	Will they work?	They will not work

Negative-interrogative- İnkâr-Sual

Shall I not work?
Will he(she, it) not work?
Shall we not work?
Will you not work?
Will they not work?

Bu zaman forması işlədilir:

1.Gələcəkdə baş verəcək yaxud icra ediləcək hərəkətləri bildirmək üçün **tomorrow, the day after tomorrow, next month/ year, soon, in two(three)days** və s. zaman zərfləkləri ilə işlədilir

We **shall go** to the country in two days. Biz iki gündən sonra kəndə gedəcəyik.

They **will visit** the museum next year. Onlar gələn il muzeyi ziyarət edəcəklər.

Zaman və şərt budaq cümlələrində gələcəkdə baş verəcək hərəkəti bildirmək üçün Future Simple əvəzinə Present Simple işlənir. When my mother **comes** I'll ask her about it. Anam gələndə mən ondan bu haqda soruşacağam.

Keçmişə nəzərən gələcək sadə (qeyri-müəyyən) zaman forması-The Future Simple(Indefinite) in the Past

Keçmişə nəzərən gələcək sadə zaman formasının düzəldilməsi gələcək sadə zaman forması ilə eynidir, lakin burada *shall, will* köməkçi fəllərinin əvəzinə uyğun olaraq *should, would* işlənir.

Affirmative- Təsdiq	Negative- İnkâr
I should work	I should not work
He would work	He would not work
She would work	She would not work
It would work	It would not work
We should work	We should not work
You would work	You would not work
They would work	They would not work

Danışqda qısa inkar forması aşağıdakı kimi işlənir:

I shouldn't work	I'd not work
He wouldn't work	He'd not work
She wouldn't work	She'd not work
It wouldn't work	It'd not work
We shouldn't work	We'd not work
You wouldn't work	You'd not work
They wouldn't work	They'd not work

Bu zaman forması keçmişə nəzərən gələcəkdə icra ediləcək hərəkətləri bildirir. Julia **said** that she **would go** there alone. Culiya dedi ki, o, ora tək gedəcək.

I **wanted** to know if Sam **would stay** with me. Mən bilmək istəyirdim ki, Səm mənimlə qalacaqmı

The Future Simple in the Past forması Azərbaycan dilinə ya gələcək zamanın qəti, ya da qeyri-qəti forması ilə tərcümə edilir.

The doctor **said** that he **would** come. Həkim dedi ki, o gələr (gələcək)

Davamedici zaman formaları-The Continuous Tense Forms.Present Continuous tense form

Bu qrupa daxil olan zaman formaları hal-hazırda, keçmişdə yaxud gələcəkdə dəqiq bir vaxtda davam edən, inkişafda olan hərəkətləri ifadə etmək üçün işlənir. Bu halda həmin hərəkətin bir proses kimi davam etməsi əsas götürülür.

-Where is Ann? –She is writing a letter. – söhbət gedən zaman Anna məktub yazmaqla məşğuldur.

The boy was reading a book when we entered the room - Biz otağa daxil olanda oğlan kitab oxumaqla məşğul idi (yəni oxuyurdu)

Tomorrow at 6 they will be packing their things – Sabah saat 6-da onlar əşyalarını qablaşdırmaqla məşğul olacaqlar; onlar buna saat 6-dan əvvəl başlayacaq və həmin andan sonra da bununla məşğul olmaqda davam edəcəklər.

Aşağıdakı fellər Continuous zaman formalarında işlənmir:

to love(sevmək), to like(xoşlamaq), to dislike(xoşu gəlməmək), to hate(nifrət etmək), to know(bilmək), to understand(başa düşmək), to recognize(tanımaq), to remember(yadına düşmək), to want(istəmək), to forget(unutmaq), to wish(arzulamaq), to desire(arzulamaq), to prefer(üstünlük vermək), to notice(görmək), to

see(görmək), to hear(eşitmək), to belong(məxsus olmaq), to contain(ibarət olmaq), to have(malik olmaq), to possess(malik olmaq) və s

İndiki davamedici zaman forması *The Present Continuous Tense Form*

Bu zaman forması köməkçi *to be* felinin indiki zamana uyğun şəxs formaları (am, is , are) və əsas məna daşıyan felin indiki zaman feli sifət forması (P I) vasitəsi ilə düzəldir

am / is / are + P I

Affirmative-Təsdiq	Interrogative- Sual	Negative-İnkâr
I am working	Am I working	I am not working
He(she, it) is working	Is he(she, it) working?	He(she, it) is not working
We are working	Are we working?	We are not working
You are working	Are you working?	You are not working
They are working	Are they working?	They are not working

Negative- interrogative –inkar –sual

Am I not working?

Is he(she, it) not working?

Are we not working?

Are you not working?

Are they not working?

1.İndiki davamedici zaman forması danışığ anında, yaxud hal-hazırda davam etməkdə olan hərəkətləri ifadə etmək üçün **now, at present, at the moment, still** və s. zərfləklərlə işlədilir.

Look. It **is raining**. Baxın. Yağış yağır.

Don't make a noise. The baby **is sleeping**. Səs eləmə. Uşaq yatır.

Baku **is growing** day by day. Bakı günbəgün böyüyür.

I am learning English at present. Mən hazırda ingilis dili öyrənirəm.

2.İçərisində olduğumuz dövr ərzində davam etməkdə olan prosesləri ifadə etmək üçün:

The prices are going up. Qiymətlər qalxır.

3.Yaxın gələcəyə aid planlaşdırılmış iş və yaxud hərəkətləri bildirmək üçün (xüsusilə **come, go, stay, leave** və s. fəllərlə)

We **are leaving** tonight. Biz bu axşam yola düşürük.

Are you staying here till September? Siz sentyabradək burada qalacaqsınız?
 My sister **is coming** tomorrow. Bacım sabah gəlir (gələcək)

Keçmiş davamedici zaman forması-The Past Continuous Tense Form

The Past Continuous *to be* köməkçi felinin keçmiş zaman şəxslı formaları (*was, were*) və əsas məna daşıyan felin indiki zaman feli sifət forması **P I** vasitəsilə düzəlidir.

was / were + P I

Affirmative – Təsdiq	Interrogative – Sual	Negative- İnkâr
I was working	Was I working?	I was not working
He (she, it) was working	Was he(she, it) working?	He(she, it) was not working
We were working	Were we working?	We were not working
You were working	Were we working?	We were not working
They were working	Were they working?	They were not working

Negative-interrogative – İnkâr-sual

Was I not working?

Was he (she , it) not working?

Were we not working?

Were you not working?

Were they not working?

Danışqda qısa inkâr forması aşağıdakı kimi işlənir:

Negative- İnkâr

Negative- interrogative- İnkâr-sual

I wasn't working

Wasn't I working?

He(she, it) wasn't working

Wasn't he (she, it) working?

We weren't working

Weren't we working?

You weren't working

Weren't you working?

They weren't working

Weren't they working?

The Past Continuous aşağıdakı hallarda işlədilir:

1.Keçmişdə müəyyən bir an ərzində davam etmiş hərəkətləri ifadə etmək üçün.
 Həmin an ya dəqiq vaxtla (saatla) **at that time yesterday, at two o'clock the day before yesterday, at midnight, then, still, at that moment**, yaxud zaman budaq cümləsi ilə göstərilir.

I **was working** at 2 o'clock yesterday. Mən dünən saat 2-də işləyirdim

I **was working** when you came yesterday. Dünən siz gələndə mən işləyirdim

What **were** you **doing** at that time yesterday? Dünən bu vaxt siz nə edirdiniz?

2. Keçmişdə müəyyən müddət ərzində davam etməkdə olan hərəkətləri ifadə etmək üçün **from two to four, all day long, the whole day** zərfləri işlədilir.

My granny **was working** in the garden all day long yesterday.

Nənəm dünən bütün günü bağda işləyib.

I **was packing** my things from 5 to 7.

Saat 5-dən 7-dək mən əşyalarımı qablaşdırırdım.

Gələcək davamedici zaman forması-The Future Continuous Tense Form

The Future Continuous köməkçi *to be* felinin gələcək sadə (qeyri-müəyyən) zaman forması (*shall be, will be*) və əsas felin indiki zaman feli sifətinin (*Participle I*) köməyi ilə düzəliir:

shall / will be + P I

Sual formasında birinci köməkçi fel (*shall, will*) mübtədadan əvvəllə keçir, inkarda isə birinci köməkçi feldən sonra *not* inkar hissəciyi artırılır:

Affirmative – Təsdiq

Interrogative- Sual

Negative- Inkar

I shall be working

Shall I be working?

I shall not(shan't) be working

We shall be working

Shall we be working?

We shall not(shan't) be working

He (she, it) will be working

Will he(she, it) be working?

He(she, it) will not(won't) be working

You will be working

Will you be working?

You will not(won't) be working

They will be working

Will they be working?

They will not(won't) be working

Bu zaman forması gələcəkdə müəyyən bir anda davam etməkdə olacaq hərəkəti bildirir; həmin an ya zaman zərfliyi ilə, yaxud da Present Indefinite zaman formasında olan başqa bir hərəkətlə ifadə olunur:

Don't come to see me tomorrow at three o'clock; I **shall be studying** English.

Sabah saat üçdə bizə gəlmə; mən ingilis dili üzərində işləyəcəyəm.

When the train arrives at the station, we **shall be waiting** for you there.

Qatar stansiyaya gəlib çatanda biz səni orada gözləyəcəyik.

Keçmişə nəzərən gələcək davamedici zaman forması-The Future Continuous in the Past

Keçmişə nəzərən gələcək zamanın davamedici forması keçmiş nöqteyi-nəzərdən gələcəkdə dəqiq bir vaxtda davam edəcək hərəkəti bildirir.

Bu zaman forması eyni ilə Future Continuous kimi düzəlir, lakin *shall* və *will* köməkçi fellərinin əvəzinə müvafiq olaraq *should* və *would* işlənir.

Affirmative – Təsdiq

I should be working

He(she, it) would be working

We should be working

You would be working

They would be working

Danışıda bu zaman forması qısa formada aşağıdakı kimi işlənir:

I shouldn't be working

He(she, it) wouldn't be working

We shouldn't be working

You wouldn't be working

They wouldn't be working

Negative- İnkər

I should not be working

He(she, it) would not be working

We should not be working

You would not be working

They would not be working

Future Continuous in the Past tabeli mürəkkəb cümlələrdə baş cümlənin xəbəri keçmiş zamanda olduqda, *Future Continuous* zaman formasını əvəz edir:

I **thought** that she **would be working** when I returned.

Düşünürdüm ki, mən qayıdanda o işləməkdə olacaq.

İndiki zamanın bitmiş forması.(The Present Perfect Tense Form)

Present Perfect to have köməkçi feilinin indiki zamanı (**have, has**) və əsas feilin keçmiş zaman feili sifət forması (**Participle II**) vasitəsilə düzəlir. Sualda köməkçi feil mübtədadan əvvələ keçir, inkarda isə köməkçi feildən sonra **not** inkar hissəciyi işlədilir:

Təsdiq:

I have asked.

You **have asked.**

He (she) **has asked.**

Sual:

Have I asked?

Have you asked?

Has he (she) asked?

İnkər:

I have not asked.

You have not asked.

He (She) has not asked.

Aşağıdakı qısa formalardan da istifadə olunur:

Təsdiq:

I've asked.

You've asked.

He's (she's) asked.

İnkər:

I haven't asked.

You haven't asked.

He (she) hasn't asked.

İndiki bitmiş zaman forması keçmişdə icra edilmiş, lakin nəticəsi indi ilə bağlı olan (göz qabağında olan) hərəkətləri; keçmişdə icrasına başlanmış və hələ davam etməkdə olan hərəkətləri bildirmək üçün işlədilir. Bu forma Azərbaycan dilinə fəlin nəqli keçmiş forması (danışığ anına qədər bitmiş hərəkətlər) və indiki zaman forması ilə tərcümə olunur. Present **Perfect** çox hallarda **just** (indicə), **yet** (hələ), **already** (artıq), **since** (o vaxtdan bəri), **never** (heç vaxt), **recently** (bu yaxınlarda) və s. Zərflərlə işlədilir:

I have written my exercises.

Mən tapşırıqlarımı yerinə yetirmişəm.

My friend **has received** a very interesting letter today.

Dostum bu gün çox maraqlı məktub alıb.

Keçmiş zamanın bitmiş forması.(The Past Perfect Tense Form).

Keçmiş zamanın bitmiş forması **to have** köməkçi fəlinin keçmiş qeyri – müəyyən zaman forması (**had**) və əsas fəlin keçmiş zaman fəli sifət forması (**Participle II**) ilə düzəlir. Sualda köməkçi fəl (**had**) mübtədadan əvvəllə keçir, inkarda isə köməkçi fəldən sonra **not** inkar hissəciyi artırılır:

Təsdiq:

I had eaten.

You had eaten.

Sual:

Had I eaten?

Had you eaten?

İnkâr:

I had not eaten.

You had not eaten.

Aşağıdakı qısa şəkillərdən də istifadə olunur:

Təsdiq:

I'd eaten.

You'd eaten.

İnkâr:

I hadn't eaten.

You hadn't eaten.

Past Perfect keçmişdə müəyyən bir vaxta kimi və ya müəyyən hadisədən əvvəl baş verib qurtarmış hərəkətləri bildirir və Azərbaycan dilinə, adətən, fel şəkillərinin hekayəsi kimi tərcümə edilir:

I had recieved a letter by seven o'clock yesterday.

Mən məktubu dünən saat yeddi radələrində almışdım.

Gələcək zamanın bitmiş forması.(The Future Perfect Form)

Gələcək zamanın bitmiş forması **to have** köməkçi felinin qeyri – müəyyən gələcək zaman forması (**shall have, will have**) və əsas felin keçmiş zaman feli sifəti forması (Participle II) vasitəsilə düzəldilir. Sual formasında birinci köməkçi fel (**shall,will**) mübtədadan əvvələ keçir, inkarda isə birinci köməkçi feldən sonra **not** inkar hissəciyi artırılır:

Təsdiq:

I shall have taken.

You will have taken.

Sual:

Shall I have taken?

Will you have taken?

İnkâr:

I shall not have taken.

You will not have taken.

İnkâr – sual aşağıdakı kimidir:

Tam şəkildə:

Shall I not have taken?

Will you not have taken?

Qısa şəkildə:

Shan't I have taken?

Won't you have taken?

Future Perfect gələcəkdə müəyyən bir vaxta qədər və ya müəyyən bir hadisədən əvvəl baş verib qurtaracaq hərəkətləri bildirmək üçün işlədilir, Azərbaycan dilinə - **mış⁴ + olacaq** şəklində tərcümə olunur:

I shall have translated this article by ten o'clock.

Saat 10 radələrində mən bu məqaləni tərcümə etmiş olacağam.

Before you come he **will have done** all the work.

Sən gələnə kimi o bütün işi görüb qutarmış olacaq.

Keçmişə nəzərən gələcək zamanın bitmiş forması.(The Future Perfect in the Past).

Keçmişə nəzərən gələcək zamanın bitmiş forması **sholuld have, would have** köməkçi felləri və əsas felin **Participle II** forması ilə düzəlir. Sualda birinci köməkçi fel **should, would** mübtədadan əvvələ keçir. İnkar şəklində **should, would** köməkçi fellərindən sonra **not** inkar hissəciyi artırılır:

Təsdiq:

I should have written.

You would have written.

Sual:

Should I have written?

Would you have written?

Inkar:

I should not have written.

You would not have written.

Bu zaman forması təsdiq və inkarda qısaldılmış şəkildə də işlədilir:

Təsdiq:

I'd have written.

You'd have written.

Inkar:

I shouldn't have written.

You wouldn't have written.

İnkar – sual şəkil aşağıdakı kimidir:

Tam şəkildə:

Should I not have written?

Would you not have written?

Qısa şəkildə:

Shouldn't I have written?

Wouldn't you have written?

Keçmişə nəzərən gələcək zamanın bitmiş forması keçmişə nəzərən gələcək hesab edilən müəyyən bit vaxta kimi baş verib qutarması nəzərdə tutulan hərəkətləri bildirmək üçün işlədilir.

I said that **should have written** the letter by 6 o'clock.

Mən dedim ki, məktubu saat 6 – ya yazıb qutarmış olacağam.

İndiki zamanın davam edib bitmiş forması.(The Present Perfect Continuous Tense Form).

Present Perfect Continuous forması **to have** köməkçi felinin Present Perfect forması (**have been, has been**) və əsas felin Participle I forması (indiki zaman feli sifət forması) ilə düzəlidir. Sualda birinci köməkçi fel (**have, has**) mübtədadan əvvələ keçir, inkarda isə birinci köməkçi feldən sonra **not** inkar hissəciyi artırılır.

Təsdiq:

I have been reading.

You have been reading.

He (she) has been reading.

Sual:

Have I been reading?

Have you been reading?

İnkar:

I have not been reading.

You have not been reading.

Qısa təsdiq və inkar şəkilləri aşağıdakı kimidir:

Təsdiq:

I've been reading.

You've been reading.

İnkar:

I haven't been reading. You haven't been reading.

Present Perfect Continuous forması keçmişdə başlanan və danışığ zamanı hələ davam edən hərəkətləri; keçmişdə başlayıb müəyyən bir müddət davam edən, hal – hazırda isə artıq davam etməyən hərəkətləri; keçmişdə dəfələrlə təkrarən baş verən hərəkətləri bildirmək üçün işlədilir. Azərbaycan dilinə felin indiki zaman forması

(bitməmiş hərəkətlər) və ya nəqli keçmiş zaman forması (bitmiş hərəkətlər) ilə tərcümə olunur:

I **have been reading** the book since yesterday.

Mən dünəndən bəri bu kitabı oxuyuram.

Keçmiş zamanın davam edib bitmiş forması.(The Past Perfect Continuous Tense Form).

Past Perfect Continuous forması **to be felinin Past Perfect** forması (**had been**) və əsas felin Participle I (indiki zaman feli sifət) forması ilə düzəlidir. Sual şəklində birinci köməkçi fel (**had**) mübtədadan əvvələ keçir, inkarda isə birinci köməkçi feldən sonra **not** inkar hissəciyi artırılır.

Təsdiq:

I **had been coming**.

You **had been coming**.

Sual:

Had I been coming?

Had you been coming?

İnkar:

I **had not been coming**.

You **had not been coming**.

İnkar – sual şəklində aşağıdakı kimidir:

Tam şəkildə:

Had I not been coming?

Had you not been coming?

Qısa şəkildə:

Hadn't I been coming?

Hadn't you been coming?

Keçmiş zamanın davam edib bitmiş forması keçmişdə müəyyən vaxtdan (və ya hadisədən) əvvəl başlamış və həmin vaxtda da (və ya hadisə baş verəndə də) davam edən hərəkətləri; keçmişdə başlamış müəyyən vaxta qədər davam edib bitmiş hərəkətləri bildirmək üçün işlədilir. Azərbaycan dilinə əsasən fel şəkillərinin hekayəsi kimi tərcümə olunur:

By 8 o'clock I **had been working** for 6 hours.

Saat 8 də mən 6 saat idi ki işləyirdim.

Gələcək zamanın davam edib bitmiş forması.(The Future Perfect Continuous Tense Form).

Future Perfect Continuous forması **to be** köməkçi felinin Future Perfect forması (**shall have been, will have been**) və əsas felin Participle I forması vasitəsilə düzəldilir. Sualda birinci köməkçi fel (**shall, will**) mübtədadan əvvələ keçir, inkarda isə birinci köməkçi feldən sonra **not** inkar hissəciyi artırılır:

Təsdiq:

I shall have been reading.

You will have been reading.

Sual:

Shall I have been reading?

Will you have been reading?

İnkər:

I shall not have been reading.

You will not have been reading.

Bu zaman formasına aşağıdakı müvafiq qısa şəkilləri istifadə olunur:

Təsdiq:

I'll have been reading.

You'll have been reading.

İnkər:

I shan't have been reading.

You won't have been reading.

İnkər – sual şəkil belədir:

Tam şəkildə:

Shall I not have been reading?

Will you not have been reading?

Qısa şəkildə:

Shan't I have been reading?

Won't you have been reading?

Gələcək zamanın davam edib bitmiş forması bir vaxtdan (və ya hadisədən) əvvəl başlanaraq həmin vaxta qədər davam edərək bitəcək hərəkətləri bildirmək üçün işlədilir. Azərbaycan dilinə - **mış⁴ + olacaq** şəklində tərcümə olunur:

I shall have been reading a book for an hour when you come.

Sən gələndə mən artıq bir saat kitab oxumuş olacağam.

Keçmişə nəzərən gələcək zamanın davam edib bitmiş forması.(The Future Perfect Continuous in the Past).

Future Perfect Continuous in the Past forması **to be** köməkçi felinin Future Perfect Continuous in the Past forması (**should have been, would have been**) və əsas felin Participle I forması ilə düzəlir. Sualda birinci köməkçi fel (**should, would**) mübtədadan əvvələ keçir, inkarda isə birinci köməkçi feldən sonra **not** inkar ədatı artırılır:

Təsdiq:

I should have been going.

You would have been going.

Sual:

Should I have been going?

Would you have been going?

İnkar:

I should not have been going.

You would not have been going.

Təsdiq və inkarda aşağıdakı qısaldılmış şəkillərdən istifadə olunur:

Təsdiq:

I'd have been going.

You'd have been going.

İnkar:

I shouldn't have been going

You wouldn't have been going.

İnkar – sual şəkli belədir:

Tam şəkildə:

Should I not have been going?

Would you not have been going?

Qısa şəkildə:

Shouldn't I have been going?

Wouldn't you have been going?

Bu zaman forması keçmişə nəzərən gələcək zamanda müəyyən bir müddət davam edib bitəcək hərəkətləri bildirmək üçün işlədilir:

My friend said that by the end of this week he **would have been working** in that problem for a month.

Dostum dedi ki, bu həftənin axırında bu problem üzərində işləməyinin bir ayı tamam olacaq.

Passive Voice-Məchul Növ

İnglis dilində feillərin 2 növü vardır.

1.Məlum növ(Active Voice)

2.Məchul növ(Passive Voice)

Məlum növü məchul növə çevirmək qaydaları..

1.Məlum növü məchul növə çevirdikdə birinci olaraq cümlənin tamamlığını tapmaq lazımdır. Çünki bu tamamlıq məchul növün mübtədası olacaq.

2.Məlum növün mübtədası ya tamamilə cümlədən silinir ya da **by**(canlılarla),**with**(cansızlarla) sözləri ilə birləşərək obyekt formada cümlənin sonunda işlənir.

Mother feels the baby.-Ana uşağı yedirdir.

The baby is fed **by mother**. (canlı)

Colourful toys decorate Christmas tree.

Christmas tree is decorated **with colourful toys**.(cansız)

3.Məlum növdə olan cümlənin xəbərini müəyyən etmək lazımdır.

Çünki bu xəberin zamanına uyğun olaraq məchul növün xəbərinin formasını müəyyən edirik.

DİQQƏT! İngilis dilində 10 zaman forması passive voice-ə çevrilə bilər. (Yəni bütün zaman formalarının məchul növü yoxdur.)

Future Continuous	Bunların passive
Present Perfect Continuous	formasını
Past Perfect Continuous	yoxdur

Zamanların Məchul Növdə İşlədilməsi

Present Simple – İndiki qeyri-müəyyən zaman forması

Am

Is + PII (feilin III forması)

Are

Past Simple – Keçmiş qeyri-müəyyən zaman forması

Was / Were + PII

Future Simple – Gələcək qeyri-müəyyən zaman forması

Will be / shall be + PII

Future in the Past – Keçmişə nəzərən gələcək zaman forması

Would be / should be + PII

Present Continuous – İndiki davamedici zaman forması

Am being

Is being + PII

Are being

Past Continuous – Keçmiş davamedici zaman forması

Was being / were being + PII

Present Perfect – İndiki bitmiş zaman forması

Have been / has been + PII

Past Perfect – Keçmiş bitmiş zaman forması

Had been + PII

Future Perfect - Gələcək bitmiş zaman forması

Shall have been / will have been + PII

Future Perfect in the past - Keçmişə nəzərən gələcək bitmiş zaman forması

Should have been / would have been + PII

Passive Voice (Present Simple)

Bu zaman formasının məchul növü **be** feilinin indiki zamanı (**am, is, are**) və əsas mənə daşıyan felin keçmiş zaman feli sifəti (**Participle II**) vasitəsilə əmələ gəlir.

Many people **are employed** by this company.- bu şirkətdə çox adam işlə təmin edilir.
Sual şəklində köməkçi **be** feli mübtədadan əvvəl gəlir.

Are many people **employed** by this company?-Bu şirkətdə çoxmu adam işlə təmin edilir?

İnkarda **not** inkar sözü köməkçi feldən sonra gəlir.

This room **is not cleaned** everyday.-Bu otaq hər gün təmizlənmir.

Past Simple-Passive Voice

Bu zaman formasının məchul növü keçmiş zamanda **be** feli (**was,were**) və əsas mənə daşıyan felin keçmiş zaman feli sifəti vasitəsilə əmələ gəlir.

This house **was built** last year. – Bu ev keçən il tikilib.

Sual şəklində **be** feli mübtədadan əvvəl gəlir.

Was this house **built** last year?

Bu ev keçən il tikilib?

When **was** the Shirvanshahs Place **built**?

Şirvanşahlar sarayı nə vaxt tikilib?

Why **was** Ahmed **sacked** from his job?

Əhmədi nə üçün işdən çıxarıblar?

İnkarda **not** inkar sözü **be** felindən sonra gəlir.

This house **was not built** last year.

Bu ev keçən il tikilməyib.

We **were not invited** to the conference.

Biz fonfransa dəvət olunmamışdıq.

Future Simple-Passive Voice

Bu zaman formasının məchul növü gələcək zamanda **be** feli (**shall be, will be**) və əsas məna daşıyan felin keçmiş zaman sifəti(**Participle II**) Vasitəsilə əmələ gəlir.

This question **will be raised** at tomorrow's meeting.

Bu məsələ sabahkı iclasda qaldırılacaq.

The money **will be spent** on food.

Bu pullar ərzağa xərclənəcək.

Sual şəklində **shall (will)** köməkçi feli mübtədadan əvvəl gəlir.

Will they be invited to the party?

Onlar qonaqlığa dəvət ediləcəkmə?

İnkər şəklində **not** inkər sözü **shall(will)** köməkçi felindən sonra gəlir

This question **will not be discussed** during the talks.

Bu məsələ danışıqlar vaxtı müzakirə edilməyəcək.

Future Simple in the Past-Passive Voice

Düzəldilməsi:

Should və would ilə to-suz feillə düzəlir.

I/we + should

You,he,she,it,they + would

- *Sualda should/would cümlənin əvvəlində gəlir*
- *İnkarda not işlədilir.*
- *Should not=shouldn't*
- *I should go./Should I go?/I shouldn't go*
- *They would go/Would they go?/They wouldn't go.*

İşlədilməsi:

- Keçmişə nəzərən qeyri müəyyən zaman forması, barəsində bu gün danışılan, mma gələcəkdə barədə əvvəlcədən verilmiş hərəkətləri bildirmək üçün işlədilir.
- Mürəkkəb cümlə tərkibində işlədilir.
- Baş cümlə keçmişdə olmalıdır ki, budaq cümlədə bu zaman forması işlədilsin.

Missal:

The teacher said what we should learn a new rule.
(Müəllimə dedi ki, biz yeni qayda öyrənəcəyik.)

- Qeyd: Would like – istədim, istərdin mənasını verir.
- Gələcək qeyri müəyyən zaman formasında işlədilən zaman zərfləri bu zamanla da işlənir.

Present Continuous-Passive Voice

Bu zamanda felin məchul novu indiki **Continuous** zamanda **be** feli (**am being, is being, are being**) və əsas mənə daşıyan felin keçmiş zaman feli sifəti (**Participle II**) vasitəsilə emələ gəlir.

Your question **is being discussed** at the meeting now.

Sizin məsələiniz iclasda müzakirə edilməkdədir.

Many new houses **are being built** here.

Burada çoxlu tezə binalar tikilir.

Sualda **be** feli mübtədadan əvvəl gəlir

Is my question **being discussed** now?

Mənim məsələm indi müzakirə edilmirmi?

Past Continuous-Passive Voice.

Bu zamanda felin məchul novunu emələ gətirmək üçün keçmiş **Continuous** zamanda **be** felindən (**was being, were being**) və əsas mənə daşıyan felin keçmiş zaman feli sifətindən (**Participle II**) istifadə edilir

When I came, this very question **was being discussed**.

Mən gələndə ələ bu məsələ müzakirə edilirdi.

Sual şəklində **be** feli mübtədadan əvvəl gəlir.

Was the question **being discussed** when you came?

Sən gələndə bu məsələ müzakirə edilirdimi?

İnkarda **not** inkar sözü **be** felindən sora gəlir.

The question **was not being discussed** when I came.

Mən gələndə bu məsələ müzakirə edilmirdi.

Passive voice Present Perfect

Passive Voice Present Perfect zamanda felin məchul növünü əmələ gətirmək üçün indiki **Perfect** zamanda **be** felindən (**have been, has been**) və əsas mənə daşıyan felin keçmiş zaman feli sifətindən (**Participle II**) istifadə edilir.

*The letter has **just been sent**.*

Məktub indicə yola salındı.

*A lot of house **have been built in our town this year**.
Çoxlu təzə ev tikilib.*

Şəhərimizdə bu il

Sual şəklində köməkçi **have(has)** feli mübtədadan əvvəl gəlir.

Has the letter been sent?

Məktub göndərilibmi?

İnkarda not inkar sözü **have(has)** felindən sonra gəlir.

*The letter **has not been sent yet**.*

Məktub hələ göndərilməyib.

Passive Voice Past Perfect

Passive Voice Past Perfect zaman formasının məchul növünü gətirmək üçün keçmiş **Perfect** zamanda **be** felindən(**had been**) və əsas mənə daşıyan felin keçmiş zaman feli sifətindən (**Participle II**) istifadə edilir.

*I didn't know that he **had been invited** to the party.*

Mən bilmirdim ki, o, qonaqlığa dəvət olunub.

Sualda birinci köməkçi fel (**had**) mübtədadan əvvəl gəlir.

***Had the letter been translated** before your came?*

Məktub siz gəlmədən əvvəl tərcümə edilmişdimi?

İnkarda **not** inkar sözü birinci köməkçi feldən sonra gəlir.

*The letter **had been translated** before your came.*

Məktub siz gəlməmişdən əvvəl tərcümə edilməmişdi.

Passive Voice Future Perfect

Passive Voice Future Perfect zaman formasının məchul növünü əmələ gətirmək üçün gələcək **Perfect** zamanda **be** feli (**shall have been, will have been**) və əsas mənə daşıyan felin keçmiş zaman feli sifətindən (**Participle II**) istifadə edilir.

*This house **will have been built** by the end of the month.*

Bu ev ayın axırına kimi tikilib qurtaracaqdır.

Sual şəklində birinci köməkçi fel(**shall, will**) mübtədadan əvvəl gəlir.

***Will this house have been built** by the end of the month?*

Bu ev ayın axırına kimi tikilib qurtaracaqmı?

İnkarda **not** inkar sözü birinci köməkçi feldən sonra gəlir.

*This house **will not have been built** by the end of the month.
Bu bina ayın axırına kimi tikilib qurtarmayacaq.*

Passive voice Future perfect in the past

Future perfect in the past zamanda felin məchul növü də gələcək **perfect** zamanda felin məchul növü kimi əmələ gətirilir. Lakin **shall, will** felleri əvəzinə **should, would** felləri işlədilir.

*I said that this letter would have been translated by 5 o'clock.
Mən dedim ki, bu məktub saat 5-ə qədər tərcümə ediləcəkdir.
I promised that I should have translated the article by 5 o'clock.
Söz vermişəm ki, məqaləni saat 5-ə kimi tərcümə edəcəm.*

The Use of the Passive Voice. Məchul növün işlədilməsi

İşin kim tərəfindən icra edildiyini göstərmək üçün **by** sözününə, neyin vasitəsilə və necə icra edildiyini göstərmək üçün **with, with the help of, by means of** sözlərindən istifadə edilir.

Newspapers are **delivered by** airplane to us.
Qəzetlər bizə təyyarə ilə çatdırılır.
The lecture **was listened with** great interest.
Mühazirə böyük maraqla dinləndi.
This suit **can't be washed with** soap.
Bu kostyum sabunla yuyula bilməz.
The window **was opened with the help of** something sharp.
Pəncərə nə isə iti bir şeyin köməyi ilə açılmışdı.

Məlum novdə sözünü ilə işlədilən bezi tamamlıqlar məchul novdə müddetdə kimi işlərkən tamamlığın qarşısındakı sözünü fəldən sonra gəlir.

Məchul novdə sözünü ilə işlədilən fəllər əsasən bunlardır: **listen to** dinləmək, **laugh at** gülmək (kimesə), **look at** baxmaq (kimesə), **send for** göndərmək (birinin ardınca), **object to** etiraz etmək (kimesə, neyəsə), **refer to** istina etmək və s.

Məlum növ

Mother **sent for** the doctor.

Məchul növ

The doctor **was sent for**.

(ana hekimin dalınca adam gonderdi) (hekimin dalınca adam gonderildi.)
 Everybody **laughed at** him. He **was lought at** by everybody.
 (Hami ona gulurdu) (hami ona gulurdu)

Bir qisim fellerde iki tamamliq isledilir (**give-vermek, ask-sorusmaq, offer-teklif etmek, show-gostermek, teach-oyretmek, tell-demek**). Bele feller olan cumlelerden iki mechul novlu cumle duzeltmek olur.

They gave me the money .(<i>melum</i>)	Onlar pulu mene verdiler.
I was given the money.	Pul mene verildi.
The money was given to me.	
The offered her a new job . (<i>melum</i>)	Onlar ona yeni iş teklif etdiler.
She was offered a new job.	
A new job was offered to her.	Ona yeni iş teklif edildi.

It evezliyi + mechul novde olan fel ifadeleri Azerbaycan diline qeyri-mueyyen sexsi cumle ile tercume edilir: **It is said that... deyiler ki, it is reported that... xeber verilir ki, It is know that... melumdur ki** ve s.

It is said that his brother is a very good specialist in this field.	Deyillerki,onun qardasi bu sahede Cox yaxsi mutexessisdur.
---	--

Bu fikri mechul novde basqa cur de ifade etmek olar:

His brother is said to be a very good specialist in this field.

Basqa bir misal:

Is is reported that the weather will Change soon.	Xeber verilirki,hava tezlikle Deyisecek.
The weather is reported to change soon.	

CAN MODAL FELİ-THE MODAL VERB *can*

Can modal feli – bacarmaq,bilmek demekdir. İki zaman formasi var:

1. İndiki zaman formasi – **can**

I can	We can
You can + work	You can + work
He (she,it) can	They can
Can you	you can not
Can he + work?	He can not + work
Can they	They can not

John **can** play tennis well.

Con tennis oynamagi yaxsi bacarir.

2. Kecmis zaman formasi – **could**

I could

You could

+ *work*

He (she,it) could

We could

You could + *work*

They could

Could you

Could he

Could they

+ *work*?

You couldn't

He couldn't + *work*

They couldn't

Could you run fast when you
Were younger?

Siz daha genc olanda suretle qaca
Bilirdinizmi?

Diger zaman formalarini ifade etmek zerureti yarandiqa da can modal felinin
evezine onun ekvivalentinden, yeni menace ona yaxin olan **to be able to**
konstruksiyasindan istifade olunur.

I **haven't been able** to see him
since morning.

Seherden beri ona gore
Bilmemisem.

He said he **hadn't been able to**
Find his documents.

O dedi ki, senedlerini tapa
Bilmeyib.

İngilis dilində modal feiller ilə yanaşı onlara yaxın mənalı ifadə edən əvəzedicilər də
vardır.

Can = to able to (bacarmaq, qabiliyyetinde olmaq)

Mes: I can speak English.

Men inglisce danisa bilirem.

I am able to speak English to my friends.

You can work again. – Sen yeniden isleye bilersen.

You are able to work again.

Məlumdur ki, can feili şəxslər üzrə dəyişmir, ancaq onun əvəzedicisi olan to be able-in
tərkibində olan to be feili həm şəxsə, həm də zaman görə dəyişilir, məs.:

The students are not able to make the diagnosis themselves.

Can feilinin gələcək zaman forması yoxdur, ona görə də gələcək zamanda to be able to özü işlənir, məs.:

I shall be able to make diagnosis for future.

To və able – ifadəsinin iştirakı ilə düzələn cümlələrin sual və inkar formaları to be-nin müvafiq formalarına uyğun şəkildə düzəlir, məs.:

They are able to make the diagnosis.

Are they able to make the diagnosis?

They are not able to make the diagnosis for future.

Can (bacarmaq) modal feili çatışmayan (defective) feili olduğundan (can feilində feile məxsus bəzi qrammatik əlamətlər çatışmır.), Onun çatışmayan

I may work	We may work
You may work	You may work
He(she,it)may work	They may work

formalarını
yerinə
yetirmək üçün
həmin mənaya
yaxın olan

sinonim təbiətli to be able to (qadir olmaq able sifəti “bacarıqlı”, “qabiliyyətli” mənaları daşıyır) ifadəsindən istifadə olunur. Lakin to be able to ifadəsi mənaca can feilindən müəyyən qədər fərqlənir. Can feili ümumiyyətlə hərəkətin mümkünlüyü, fiziki əqli qabiliyyəti və bacarığı bildirir. To be able to isə konkret şərait və vaxt çərçivəsində hərəkətin icrasının fiziki mümkünlüyünü göstərir.

May Modal Feli-The Modal Verb may

May modal feili icazə, mümkünlük və güman bildirir. May modal feilinin 2 zaman forması var:

1.İndiki zaman forması – *may*

You **may** take any of these. Sən bu kitablardan hər hansı birini

Books. Götürə bilərsən.

Keçmiş zaman forması – *might*

The teacher said I **might** take her book

Müəllim dedi ki, mən onun kitabını götürə bilərəm

I might do	We might do
You might do	You might do
He(she,it)might do	They might do

May modal feili ilə verilən suala qısa təsdiq və qısa inkar cavablar:

- **May** I use your dictionary? - Sizin lüğətinizdən istifadə edə bilərəmmi?
- Yes, you **may**. -Bəli.
- No, you **mustn't**. -Xeyr(qəti rədd cavabı).

Digər zaman formalarını ifadə etmək üçün *be allowed to* və ya *be permitted to* konstruksiyyalarından istifadə edilir.

You **will be allowed to** work in the workshop.

Sizə emalatxanada işləməyə icazə veriləcək.

May = to be allowed to = to be permitted to (icazə verilir, icazə olar)

To be allowed to, to be permitted to ifadələri bütün zamanlarda May feilini əvəz edə bilər və zamana, şəxsə, kəmiyyətə görə dəyişilir,

The students will not be allowed to (yaxud da permitted to) use the new instruments (gələcək zaman).

They are allowed (permitted) to visit the museum.

MUST MODAL FELİ-THE MODAL VERB MUST

Must modal feli vaciblik, zəruret, guman və ehtimal bildirir. Must modal feli -malı, -məli kimi tərcümə olunur. Must felinin yalnız indiki zaman forması var.

I must work	We must work
You must work	You must work
He(she,it) must work	They must work

Must modal feline verilən suala qısa təsdiq və inkar cavab:

-**Must** I answer your question at once?

-Men sizin suallarınıza dərhal cavab verməliyəm?

-Yes, you **must**.

-Bəli.

-No, you **needn't**

-Xeyr, lazım deyil(ehtiyac yoxdur).

Digər zaman formasını ifadə etmək üçün *must* modal felinin ekvivalentlərindən istifadə olunur:

To have, to have got to, to be to, to be obliged to

He **had to** go to the library again.

O, kitabxanaya yenidən getməli oldu.

Did he **have to** go to the library again?

O, kitabxanaya yenidən getməli oldumu?

He **did not have to** go to the library again.

O, kitabxanaya yeniden getmeli olmadı.

Must = to have to = to be obliged = to be to (-malı, -məli, gərək, vacibdir ki)

Həmin ifadələr to be və to have feilləri kimi şəxsə, zamana və keyfiyyətə görə deyilir.

They have to go to the library today (indiki zamanda).

He has to go to the library today (indiki zamanda).

He had to go to the library yesterday (keçmiş zamanda)

She will have to go to the library tomorrow (gelecek zamanda)

Must = to have to = to be obliged = to be to (malı, məli, gərək, vacibdir ki)

Həmin ifadələr to be və to have feilləri kimi şəxsə, zamana və kəmiyyətə görə dəyişilir

They have to go to the library today (indiki zamanda).

He has to go to the library today (indiki zamanda).

She will have to go to the library yesterday (keçmiş zamanda).

The verb Need/Dare(Need/Dare feili)

Need həm əsas, həm də modal fəli kimi işləyə bilər. Əsas fəli olduqda şəxslər üzrə dəyişir, indiki qeyri- müəyyən zamanda üçüncü şəxsin tərkibində -s sonluğunu qəbul edir, keçmiş qeyri-müəyyən zaman forması “ed” şəkilçisi ilə düzəldir, indiki və keçmiş qeyri-müəyyən zaman formalarının sual və inkar formaları *to do* köməkçi fəli vasitəsilə düzəldir.

Need [ni:d] ehtiyacı olmaq.

I don't need your help any longer.

Daha sənə köməyinə ehtiyacım yoxdur.

How much more time **do** you **need**?

Daha nə qədər vaxta ehtiyacınız var?

Modal fəli kimi *need* fəli lazımlıq, ehtiyacı olmaq mənasını bildirir və əsasən inkar və sual cümlələrində işlənir. *Need* modal fəli olduqda ondan sonra qarşısında *to* ədatı olmayan məsdər gəlməlidir. Sual cümlələrində *need* modal fəli mübtədadan əvvəl keçir, inkarda isə *need* modal feilindən sonra *not* inkar hissəciyi işlədilir.

Need I return your textbooks?

Sizin dərsliklərinizi qaytarmağıma ehtiyac varmı?

You needn't bring warm clothes. It's very hot here.

Sizin isti paltarlar gətirməyinizə ehtiyac yox idi. Bura çox istidir.

Needn't + perfect infinitive icra edilmiş hərəkətə ehtiyac olmadığını bildirir.

The Dare verb

“**dare**” feili şəxs əvəzliyi ilə işlədilərək Azərbaycan dilinə “*cəsarətlə deyə bilmək*” kimi tərcümə olunur:

I **dare say** that he is the most talented man.

-Mən **cəsarətlə deyə bilərəm** ki, o ən istedadlı adamdır.

Dare [deə] – cürət etmək, cəsarəti çatmaq, ürəklənmək.

Qeyd: “*need*” və “*dare*” feillərindən sonra **to** məsdərsiz əsas fəl gələrsə, modal feildir, inkar və sual cümləsi yarada bilər.

Should/ Ought to Modal Verb

Should fəli mənəvi borc, məsləhət, icrası vacib olan və ya vacib olmayan hərəkəti göstərmək üçün işlədilir.

You **should work** hard.

Sən gərək çox çalışasan. (belə yaxşı olar)

They **should help** us.

Onlar bizə kömək etməlidirlər.

These boys **shouldn't play** football at this time. **They should be** at school.

Bu oğlanlara bu vaxt futbol oynamaqı düzgün deyil, onlar gərək məktəbdə olsunlar. (düzgün hərəkət deyil).

Mənəvi borc bildirmək üçün **must** fəlindən də istifadə edilir, lakin bunların arasında məna fərqi var.

You **should** apologize.

Sən gərək üzür istəyəsən. (yaxşı olar ki, üzür istəyəsən.)

You **must** apologize.

Sən gərək üzür istəyəsən. (başqa cür ola bilməz)

Should feili bəzən əminlik bildirir.

You have been working hard for your exams.

Sən imtahanlara yaxşı hazırlaşmısan.

You **should pass** them.

Gərək imtahanları verəsən. (Mən inanıram ki, verəcəksən.)

Should feilindən sonra **Perfect** məsdər olduqda (**have done**)

İcrası vacib olmayan, lakin vermiş hərəkət göstərilir.

I am feeling sick. I ate too much. **I shouldn't have eaten** so much.

Özümü pis hiss edirəm, lap çox yedim. Gərək bu qədər çox yeməyəydim.

Bir sıra feillerden sonra tamamlıq budaq cümləsində **should** işlədilir. Bunlar aşağıdakılardır:

Suggest – təklif etmək, *məsləhət görmək*

Inist – təkid etmək.

Propose – təklif etmək.

Demand – tələb etmək.

Baş verəcəyi güman edilən hərəkəti bildirmək üçün

If (in case)... **should** işlədilir.

If he should come let him wait for me.

Birden o gəlsə, qoy məni gözləsin.

Ought to

Ought to feili **should** feilinin əvəzinə işlədə bilərsiniz. Bunların arasında ki fərq ondadır ki, **should** feilindən sonra gələn fel **to** hissəciyi qəbul etmir, **ought** feili isə **to** hissəciyi ilə işlədilir. Cox zaman **should** modal feili **I think məna Ele gəlirki, I don't think məncə, do you think necə bilirsən** ifadələri ilə işlədilir.

THE SUBJUNCTIVE MOOD-FELİN ŞƏRT ŞƏKLİ

İngilis dilində felin şərt şəkli həqiqi və real olmayan ,lakin nəzərdə tutulan və ya arzu edilən istək və ya təəssüf edilən hərəkətləri ifadə etmək üçün işlədilir.Bu dildə felin şərt şəklinin 2 forması var.

Subjunctive I- Present Subjunctive(indiki zaman)

Subjunctive II-Past Subjunctive (keçmiş zaman)

Şərt şəklinin indiki zaman forması bütün fellərdən əmr şəklində olduğu kimi “**to**”məsdər hissəciyinin atılması ilə düzəlir.Əgər felin xəbər şəklində “**to be**” felinin “**am, is , are**” formaları vardırısa III şəxsin tək indiki q/m zaman formasında – s (- es) şəkilçisi qəbul edirsə, felin şərt şəklində bunlar yoxdur.

Subjunctive I indiki və gələcək zamana aid olan hərəkəti göstərir, əmr, xahiş, arzu, istək, şərt bildirir və əsasən şərdə, rəsmi sənədlərdə, qədim ədəbiyyatlarda, bir çox hazır ifadələrdə işlədilir.

Succees attend you (Uğur olsun!)

Past subjunctive bütün şəxslərdə eynidir və felin II forması tətbiq edilir. “*to be*” felinin “*were*” forması I və III şəxslər də daxil olmaqla bütün şəxslərdə eyni formada işlədilir. Felin bu şəkli heç də həmişə keçmiş zamana aid olmur, indiki və gələcək zamana da aid edilir.

I wish I were rich (Kaş zəngin olaydım və ya istərdim ki, zəngin olam)

Məsdər(The Infinitive)

Məsdər felin şəxssiz formasıdır və nə etmək? Sualına cavab verir.O,adətən to ədatı ilə işlənir.To ədatı –maq,-mək şəkilçisinə uyğun gəlir.

To read-oxumaq, to buy-almaq,to sell-satmaq.

Müasir İngilis dilində məsdər ikili xüsusiyyətə malikdir

a)ismi

b)feli

Məsdərin isim kimi aşağıdakı sintaktik xüsusiyyətləri var.
-cümlədə mübtəda funksiyasında işlənə bilər.

To sleep in the open air is useful.

Açıq havada yatmaq faydalıdır.

To study well is our aim.

Yaxşı təhsil almaq bizim məqsədimizdir.

-vasitəsiz tamamlıq funksiyasında işlənə bilər.

He likes **to write** letters.

O,məktub yazmağı xoşlayır.

Mother asked me **to go** there with her.

Anam məndən onunla oraya getməyimi xahiş etdi.

-mürəkkəb xəbərin ad hissəsi(predikative)kimi işlənə bilər.

Her duty **is to deliver** letters.

Onun vəzifəsi məktubları çatdırmaqdır.

Her task **is to look** after the baby.

Onun işi körpəyə qulluq etməkdir.

Məsdərin cümlədə fələ xas olan aşağıdakı xüsusiyyətləri var.

-təsirli fəllərin məsdərindən sonra vastəsiz tamamlıq işlənə bilər.

I like to watch **interesting** films.

Mən maraqlı filmlərə baxmağı xoşlayıram .

They wanted to buy **flowers** for their teacher.

Onlar öz müəllimləri üçün gül almaq istəyirdilər.

-zərflə təyin oluna bilər
*The old woman tried to walk **quickly**.*
Qoca qadın tez-tez yeriməyə çalışdı.
*It is necessary to study grammar **systematically**.*
Grammatikanı ardıcıl şəkildə öyrənmək vacibdir.
-mürəkkəb feli xəbərin tərkib hissəsi ola bilər.

*We **must work** hard.*
Biz səylə işləməliyik.
*You **should consult** a doctor.*
Siz gərək həkimlə məsləhətləşəsiniz.
*He **began to learn** English at an early age.*
O, erkən yaşında ingilis dilini öyrənməyə başladı.

The Use of Infinitive

Məsdər aşağıdakı feli xüsusiyyətlərə malikdir. Məsdərin zaman, şəkil və növ kateqoriyaları var. İngilis dilində felin əsası ilə məsdər eynidir. Lakin məsdərdən əvvəl **to** hissəciyi işlədilir. **To** hissəciyi Azərbaycan dilində məsdər əlaməti olan **–maq(–mək)** şəkilçisinə uyğun gəlir.

İngilis dilində təsirli fellərin məlum növdə dörd, məchul növdə isə iki məsdəri olur. Məlum növdə **Simple** məsdər (**Simple Infinitive Active**) mədərin sadə növü sayılır. Məsdərin başqa növləri mürəkkəb məsdər olub **be** yaxud **have** feli, bir də feli sifət vasitəsi ilə əmələ gəlir.

Simple məsdər felin cümlədə şəxslı formasının işləndiyi zamana aid olan şəxslı fellə eyni zamanda olan hərəkəti göstərir. **Simple** məsdər cümlədə əsas felin zamanından asılı olaraq indiki, keçmiş və gələcək zamana aid ola bilər.

*She **helps** me **to translate** this book.*
O mənə bu kitabı tərcümə etməyə kömək edir.
*She **helped** me **to translate** this book.*
O mənə bu kitabı tərcümə etməyə kömək etdi.
*She **will help** me **to translate** this book.*
O mənə bu kitabı tərcümə etməyə kömək edəcək.

Yuxarıdakı cümlələrdə məsdərin zamanı hər bir cümlədə şəxslı felin zamanına uyğundur. Yəni məsdərlə ifadə olunmuş hərəkət şəxslı fellə ifadə olunmuş hərəkətlə eyni vaxtda icra olunur.

Məsdərin sintaktik funksiyalarından başqa, aşağıdakı funksiyaları da var:

-təyin

*I have no time **to lose**.*

Mənim itiriləsi vaxtım yoxdur.

-məqsəd zərfliyi:

*I have come here **to learn the truth**.*

Mən həqiqəti öyrənmək üçün bura gəlmişəm.

-nəticə zərfliyi:

*It is too late **to go there**.*

Ora getmək üçün çox gecdir.

-mürəkkəb tamamlığın(Complex object) bir hissəsi:

Bu tərkib Azərbaycan dilinə tamamlıq budaq cümləsi, yaxud məsdər tərkibi kimi tərcümə olunur.

*I saw them **leave** the room.*

Mən onların otağı tərk etdiklərini gördüm.

*I do not want you **to go there**.*

Mən istəmirəm ki siz ora gedəsiniz. (Mən sizin ora getməyinizi istəmirəm).

*We have never heard the girl **sing**.*

Biz heç vaxt eşitməmişik ki, bu qız mahnı oxusun. (biz bu qızın heç vaxt mahnı oxumağını eşitməmişik).

The use of the infinitive without the particle “to”. Əksər hallarda məsdər to hissəciyi ilə işlənir. Aşağıdakı hallarda isə məsdər to hissəciksiz işlənir.

1) Modal fəllərdən sonar(ought to-dan başqa)

*She **can play** the piano.*

O, piano çalmağı bacarır.

edəsiniz

*You **should better** use the rule.*

Yaxşı olardı ki, bu qaydadan istifadə

*They **must be** here at once.*

Onlar dərhal burada olmalıdırlar.

*He **would rather** stay here.*

Yaxşı olardı ki, o, burada qalsın.

2) shall, will, do köməkçi fəllərdən sonar:

***Do** you speak English?*

Siz ingiliscə danışırırsınız?

3) mürəkkəb tamamlıq tərkibində see, notice, observe, hear,

watch, feel, make (“məcbur etmək” mənasında), let fəllərindən sonra:

*I saw him **play** football.*

Mən onuun futbol oynamasını(oynadığını)gördüm.

She **watched her little son build** a sand castle.

O,balaca oğlunun qum qalası düzəltməyinə baxırdı.

The teacher **made them copy** out text.

Müəllim onları mətni köçürtməyə məcbur etdi.

Let us go,please!

Zəhmət olmasa gəlin gedək.

Yuxarıda adı çəkilən fellər məchul növdə işləndikdə onlardan sonra gələn məsdər “to” hissəciyi ilə işlədilir. **He was made to do it.**

Onu bunu etməyə məcbur etdilər

The Complex Object(Mürəkkəb tamamlıq)

Sadə tamamlıq dan fərqli olaraq, iki və daha artıq əsas nitq hissəsi ilə ifadə olunan tamamlığa mürəkkəb tamamlıq deyilir.

*My brother wants **me to learn** English.*

Qardasım Mənim ingilis dilini öyrənməyimi istəyir.

Mürəkkəb tamamlıq (*Complex object*) vasitəsiz *tamamlıq+ məsdər* dən ibarət ola bilər.

*I want **you to learn** this poem my heart.*

İstəyirəm ki,siz bu şeri əzbərləyəsiniz(əzbərləməyinizi

İstəyirəm.)

Mürəkkəb tamamlıq həmçinin vasitəsiz tamamlıq+ indiki zaman feili sifətlərdən ibarət ola bilər.

*We heard **here singing** a beautiful song.*

Biz onun gözəl mahnı oxuduğunu eşitdik.

Have feildən sonra işlənən tərkibləri də (vasitəsiz *tamamlıq+keçmiş* zaman feili sifəti)bu tip *mürəkkəb tamamlığa* aid etmək olar,bu halda tamamlığın tərkibindəki feil-xəbər və keçmiş zaman feili sifəti hərəkətin şəxsin özü tərəfindən deyil,onun əmri,yaxud xahişi ilə başqa şəxs tərəfindən icra olunduğunu bildirir.

*I **had my photo taken**.*

Mən şəklimi çəkirdim (fotoqraf mənim şəklimi çəkib).

*He will **have his hair cut**.*

O, saçlarını kəsdirəcək (bərbər kəsəcək).

THE PARTICIPLE / FEİLİ SİFƏT

Feli sifət fel,sifət və zərf əlamətlərinə malikdir. Dilimizdə daha çox feli sifət və feli bağlama formalarına uyğun gəlir.

The present Participle fellərin sonuna -ing artırmaqla düzəlir : To dance --> Dancing - Oynayan/Oynayaraq/Oynaya-Oynaya : He came here running - O buraya qaçaraq gəldi ; Thin dancing girl is very beautiful - Bu oynayan qız çox gözəldir.

The Past Participle fellərin P2 formasının qaydalı və qaydasız felləri ilə düzəlir : To Break --> Broken - Sınmış ; To Open --> Opened - Açılmış,Açıq : He can not repair my broken watch - O mənim sınmış saatımlı təmir edə bilmir.

Participle forması ismin qarşısında əlavə kimi işlənərək onun mənasını izah edir : The book taken from the library was interesting - Kitabxanadan götürülmüş kitab maraqlıydı.

When/While + Participle : While returning home I called her - Evə qayıdarkən ona zəng etdim.

The Present Participle

Active :

Indefinite : Writing

Perfect : Having written

Passive :

Indefinite : Being written

Perfect : Having been written

Şəxslı felin zamanına uyğun olaraq P1 indiki,keçmiş və gələcək zamana aid edilə bilər :

Knowing English well, he can translate articles without a dictionary - İngilis dilini yaxşı bildiyindən o, məqalələri lüğətsiz tərcümə edə bilir.

Knowing English well, he was able to translate articles without a dictionary - İngilis dilini yaxşı bildiyindən o, məqalələri lüğətsiz tərcümə edə bildi.

Knowing English well, he will be able to translate articles without a dictionary - İngilis dilini yaxşı bildiyindən o, məqalələri lüğətsiz tərcümə edə biləcək.

P1-in bitmiş forması şəxslı felin bildirdiyi hərəkətdən əvvəl icra edilmiş hərəkətləri göstərmək üçün işlədilir : Having lost his address I wasn't able to write to him - Ünvanını itirdiyimdən ona yazı bilmədim

Təsirli fellərin P1 forması vasitəsilə tamamlıq qəbul edə bilər : Saying good-bye to everybody he left the room - Hamıyla xüdafızləşərək otağı tərk etdi

Fəli sifət zərflə təyin oluna bilər : Crying quietly she left the room - Sakitcə ağlayaraq otağı tərk etdi.

Təyin : The man smoking a cigarette is my brother - Siqarət çəkən adam mənim qardaşımdır.

P1 təyin etdiyi isimdən həm əvvəl, həm də sonra işlənə bilər. P1-in izahedici sözləri olmazsa, o , isimdən əvvəl işlənir : The playing boy is my brother - Oynayan oğlan qardaşımdır. İzahedici sözlər (tamamlıq, zərf və s.) olarsa isimdən sonra işlənir : The boy playing in the yard is my brother - Həyətdə oynayan oğlan mənim qardaşımdır

P1 təyin funksiyasında işləndikdə onun zamanı cümlənin xəbəri ilə eyni anda baş vermədikdə, həmin cümlə təyin budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə şəklində işlənir : The writer writing this book was born in Ireland kimi yox The writer who wrote this book was born Ireland kimi işlənir.

Zərflik :

Zaman zərfliyi :(When) crossing the street look at the traffic-light = When you cross the street look at the traffic-light - Küçəni keçərkən işıqfora baxın

(While) reading the text I learned new expression = While I was reading the text I learned new expression - Mətni oxuyarkən yeni ifadələr öyrəndim

To be fəlinin P1 forması bu funksiyada işlənmir. Belə halda budaq cümlə işlənir : When I was in london I visited the art gallery

Tərzi hərəkət zərfliyi kimi : He sat in the arm-chair reading a newspaper - O, kreslodə oturub qəzət oxuyurdu (O, qəzət oxuyaraq kreslodə oturmuşdu)

Səbəb zərfliyi kimi : Knowing him better I couldn't believe it = I couldn't believe it because I knew him better - Onu yaxşı tanıdığım üçün, buna inan bilmədim

P1 inkarda işlənərsə ondan əvvəl not ədatı işlənir : Not knowing the language I couldn't understand them - Dili bilmədiyimdən, onları başa düşə bilmədim.

To be, to have fəllərinin P1 forması səbəb zərfliyi kimi işlənə bilər : Being ill, I didn't go to school - Xəstə olduğum üçün məktəbə getmədim ; Having a lot of time, we visited the places of interest of the city - Çox vaxtımız olduğundan biz şəhərin görməli yerlərinə getdik

Predicative funksiyasında : The film was terrifying - Film qorxuluydu.

P2 formaca dəyişməzdir (zaman və növə görə dəyişmir) : The books published for children are interesting Uşaqlar üçün çap olunmuş kitablar maraqlıdır ; The books published for children were interesting - Uşaqlar üçün çap olunmuş kitablar maraqlı idi ; The books published for children will be interesting - Uşaqlar üçün çap olunmuş kitablar maraqlı olacaq.

P2 də isimdən həm əvvəl, həm də sonra gələ bilər. Və P1 olan qayda keçərlidir : The broken chairs were repaired - Sındırılmış stullar təmir edildi ; The questions discussed at the meeting were important - İclasda müzakirə edilən suallar vacib idi.

P2-nin ifadə etdiyi hərəkətin icraçısı "by" ilə göstərilir : He thanked for the gift given by Emily - O, Emili tərəfindən verilmiş hədiyyə üçün təşəkkür etdi.

Təyin : She looked through the typed letters = She looked through the letters which were typed - O, çap olunmuş məktubları nəzərdən keçirdi.

Predicative funksiyasında : The door was locked - Qapı bağlı idi.

Zaman zərfliyi : When asked the same question he didn't answer = When he was asked the same question he didn't answer - Ondan eyni sual soruşulanda o, cavab vermədi.

Gerund (The gerund)

Gerund felin şəxssiz formalarından biridir. O həm isim, həm də fel xüsusiyyətlərinə malikdir.

Azərbaycan dilində ona uyğun fel forması mövcud deyil, lakin mənasına görə feldən düzəlmiş bir çox isimlər (yerimə, gözləmə və s.) cəmində yaxındır.

Gerund istənilən felin infinitivinin sonuna -ing şəkilçisini artırmaqla düzəlir: to run-running, to live-living, to lie-lying, to copy out - copying out.

Gerundun inkar forması not inkar ədatı ilə düzəlir.

For coming in time - for not coming in time.

Gerund indiki zaman feli sifətlə (present participle) eyni formaya malikdir, lakin o isim kimi işləyə bilər

İşlədilməsi

Gerund {verb+ing} və onun inkar forması {not-^i verb ^ ing} fel və sözdən sonra işlənir. Biz həmçinin onu mübtəda kimi işlədə bilərik.

I don't mind waiting. • Paul enjoys not having a job. • She watches TV instead of working. Studying makes me sleepy. • My doctor says that swimming is the best kind of exercise.

Gerund həmçinin '-ing formaları' (-ing forms) adlanır. Onlar tez-tez A/b-dan sonra lövhələrdə işləni: No parking.

Gerund cümlədə tamamlıqla, sözönülü birləşmə ilə və zərflə işlənir. Cerunddan əvvəl isim (Maria) və ya objekt halda olan əvəzlik (them) işlənə bilər. Lakin yiyəlik halda olan isim (Tom's) və təyinedici (their) də cerundun qarşısında işlənə bilər. Bu daha çox formal vəziyyətlərdə baş verir. İle denied taking the money. • They recommend washing silk shirts gently in cold water. I can't recall TomA'om's visiting us. • We listened to them/their arguing all night.

Cerundun isim xüsusiyyətləri

- 1 İsim kimi cümlədə mübtəda, predikativ, tamamlıq rolunda işlənə bilər.

Reading is her favourite occupation.

Her greatest pleasure is reading.

I'm fond of reading.

2. Sözü ilə işlənə bilər. Bu halda o cümlədə sözönülü tamamlıq, təyin ya da zəiflik funksiyası daşıyır.

I think of going to the South in the autumn.

On seeing his father the boy run up to him.

3. Yiyəlik əvəzliyi, yaxud yiyəlik halda olan isimlə təyin oluna bilər.

Is there any objection to my seeing her?

He objected to his son's going there.

Lakin isimdən fərqli olaraq cerund artiklla, işarə əvəzliyi ilə işlədilmir və cəm formasına malik deyil.

Cerundun fel xüsusiyyətləri

Cerund felin 2 qrammatik kateqoriyasına malikdir: zaman və növ.

Simple gerund active: base form of the verb + -ing - playing passive: being + past participle - being played Perfect gerund active: having + past participle - having played passive: having been + past participle - having been played

Təsirsiz felin cerund forması

Tense	Active
Simple	going
Perfect	having gone

Təsirli felin cerund forması

Tense	Active	Passive
Simple	writing	being written
Perfect	having written	having been written

I'm looking forward to sending my children to the country for the holidays.
I remember having shown her the letter.
I'm looking forward to being sent to London on business.
I remember having been shown the letter.

Sadə cerund (simple gerund)

- 1) şəxslı formada olan fellə eyni vaxtlılığı ifadə edir;
 - 2) gələcək zamana aid olur;
 - 3) onun ifadə etdiyi hərəkət icra olunduğu vaxtdan asılı olmur.
- 1) I'm surprised at his missing lessons so often.
I was surprised at hearing this.
 - 2) He intends staying there a few more days.
 - 3) Swimming is a good exercise.

Cerundun perfect forması əvvəlki zaman kəsiyini ifadə edir və nadir hallarda işlənir.

I'm surprised at your having missed so many lessons this term.
I appreciate having had the opportunity to meet the king.

Sifətlə təyin olunan isimdən fərqli olaraq cerund zərflə təyin oluna bilər.
I was frightened by his opening the door so suddenly.
I was frightened by his sudden appearance.

Pl forması olaraq cerund hərəkəti ifadə edir. Cerund vasitəsilə ifadə olunan hərəkət ya mübtədaya (bəzən də tamamlığa) ya da yiyəlik əvəzliyi və ya adlıq, yiyəlik hallardakı isimlə ifadə olunaraq cerundun qarşısında duran başqa şəxsə aid olur.

I don't mind going there, (mübtədaya)
I don't mind your going there, (your əvəzliyi ilə ifadə olunmuş şəxsə)
I don't mind Peter's going there. (Peter isminə)

Cerundla ifadə olunan hərəkət vasitəsiz tamamlığa da aid ola bilər.
I remember reading that article

Cerundun Azərbaycan dilinə tərcümə olunması

Azərbaycan dilində cerund forması olmadığı üçün onun tərcüməsi isimlə, məsdərlə və feli bağlama tərkibi ilə verilir.

İsim I like reading. Mən oxumağı xoşlayıram.

Məsdər She is afraid of bathing there. O orada çimməkdən qorxur.

Feli bağlama He left the room without saying good-bye. O sağollaşmadan otaqdan çıxdı.

The Gerund and the Verbal Noun-Cerund və Feli İsim

-ing şəkilçisi ilə feldən əmələ gələn isimlər (The Verbal Nouns) formaca Cerunda bənzəyir. Lakin onlar arasında kəskin fərqlər var.

1. Feldən əmələ gələn isimlər, bütün ümumi isimlər kimi, artiklla işlənir, Cerund isə heç bir artiklla işlənmir.

The building is away from there.

- Bina buradan uzaqdır. (isim)

They insist on building the bridge in that place.

- Onlar o yerdə körüü tikməkdə təkid edirlər. (cerund)

2. Feldən əmələ gələn isim sifətlə, Cerund isə zərflə təyin olunur.

His quick understanding made the work easier. (isim)

- Onun tez başa düşməsi işi çox asanlaşdırdı.
- *Her understanding it quickly was very pleasant. (cerund)*
- Onun bunu tez başa düşməsi çox xoş idi.

3. Feldən düzələn ismin cəm forması olur, Cerundun isə cəm forması yoxdur.

They new building are very high.

- *Təzə binalar çox hündürdür.*

Running in the open is good for health. (cerund)

- Açıq havada qaçmaq sağlamlığa xeyrdir.

The Participle

Feli sifət felin şəxssiz formalarından biridir. İki cür sifət vardır:

1. İndiki zaman feli sifəti (*The Present Participle, P I*)
2. Keçmiş zaman feli sifəti (*the Past Participle, P II*)

The Present Participle (P I) felin sonuna -ing artırmaqla düzəlir.

Məsələn:

To write – writing (yazan)

To read – reading (oxuyan)

P I-ni düzəldərkən bəzi qaydalarına əməl etmək lazımdır:

- Felin sonu oxunmayan *e* hərfi ilə bitərsə, -ing suffiksi artırıldıqda *e* hərfi atılır.

To write – writing

- Sonu samitlə bitən fellər samitdən əvvəl qısa sait işləndikdə samit qoşulaşır.

To cut – cutting

- To die, to lie, to tie felləri *-ing* suffuksi qəbul etdikdə sondakı *ie* hərf birləşməsi *y* hərfi ilə əvəz olunur.

To lie – lying

to tie – tying

to die – dying

Feli sifətin fel, sifət və zərf xüsusiyyətləri var.

Feli sifət aşağıdakı fel xüsusiyyətlərinə malikdir:

a) İndiki zaman feli sifəti zaman və növ xüsusiyyətlərinə malikdir.

	Active	Passive
Indefinite Perfect	Writing Having written	Being written Having been written

Feli sifətə xas olan zaman kateqoriyası nisbidir. Yəni cümlədəki şəxsi felin zamanından asılı olaraq *P I* indiki, keçmiş və gələcək zamana aid edilə bilər.

P I-in bitmiş zaman forması felin şəxsi formasının bildirdiyi hərəkətdən əvvəl icra edilmiş hərəkətləri göstərmək üçün işlədilir.

Having lost his address I wasn't able to write to him.

- Onun ünvanını itirdiyimdən ona (məktub) yazı bilmədim.

b) Təsirli fellərin *P I* forması vasitəsilə tamamlıq qəbul edə bilər.

Saying good-bye to everybody he left the room.

- Hamı ilə xudafizləşərək o, otağı tərk etdi.

c) Felin şəxsi forması kimi feli sifət də zərflə təyin oluna bilər.

Crying quietly she left the room.

- Sakitcə ağlayaraq, o, otağı tərk etdi.

A DAY AT SCHOOL

Come and spend a day in an English school! It is nearly 9 on a Monday morning, and the boys and girls are coming to school again, after Saturday and Sunday free. Some of them walk to school, and some come on their bicycles, and others, who live far from the school, come by bus. They are wearing their school uniform and carrying their bags full of books. It is 11 o'clock time for the mid-morning break. The boys and girls go out into the playground to take their milk: every boy and girl at school in England is given a third of a pint of milk every day.

After break there are more lessons. Then it is 1 o'clock. Time for lunch! Many school-children in England have their lunch at school, though some, who live very near to their school, go home. The break for lunch lasts about an hour. After lunch, there is time to go out and play. But when it is raining, of course, the boys and girls go into the classrooms and read, or play. Lots of children do their homework, so that they will be free in the evening to go out with their friends, or to watch television.

At 2 o'clock, lessons start again. In this school the children do not only do lessons like history, geography and maths; the girls learn to type and sew, and to cook, and the boys do metal-work and woodwork. At 3 o'clock, it is time for games. In English schools, the girls usually play hockey in the winter and tennis in the summer; the boys play football in the winter and cricket in the summer.

Lessons finish at 4.

Adjective, Suffix & Prefix

Azərbaycan dilində olduğu kimi, ingilis dilində də sifət şəxs və ya əşyanın əlamətini, keyfiyyətini, xassəsini ifadə edir. İngilis dilində sifət kəmiyyətə, şəxslərə və hallara görə dəyişir. Yəni sifət aid olduğu isimlə nə kəmiyyətə, nə cinsə, nə də hala görə uzlaşır: a short pencil – the short pencils qısa karandaş – qısa karandaşlar a clever boy – a clever girl ağıllı oğlan – ağıllı qız a tall man – the tall mans name - hündürboylu kişi – hündürboylu kişinin adı.

1) Sifətlərin quruluşu. Quruluşuna görə sifətlər sadə, düzəltmə, mürəkkəb olur. Sadə sifət bir kökdən ibarətdir:

red (qırmızı)
tall (hündür) fresh
(təzə, short (qısa)
blue (mavi, cold
(soyuq) və s.

Düzəltmə sifətlər kök və şəkilçidən ibarətdir. Bəzi şəkilçilər kökün əvvəlinə, bəziləri isə axrına artırılır. Sifət düzəldən şəkilçilər və onların köməyi ilə düzələn bəzi düzəltmə sifətlər aşağıda verilmişdir:

-able: comfortable, eatable, agreeable, reliable və s.
-ible: accessible, impossible, responsible və s.
-ant: important, significant, dominant və s.
-ent: different, dependent, silent və s.
-en: wooden, woolen, golden, silken və s.
-ful: useful, careful, hopeful, beautiful və s.
-ous: famous, courteous, dangerous və s.
-less: useless, hopeless, homeless və s.
-ish: foolish, selfish, childish və s. un-: unknown, unhappy, uneasy, unemployed və s. pre-: prewar, preliminary, previous və s. in-(il-,im-,ir-): incorrect, inconvenient, inconsistent, illiterate, irregular, impossible və s.

İki və daha çox kökdən ibarət olan sifətlər mürəkkəb sifətlər adlanır. Mürəkkəb sifətlər müxtəlif nitq hissələrini (isim, sifət, say, feil sifət) birləşməsindən düzəlir: Lifelong, blue-eyed, life-giving, snow-white, freedom-living, cold-blooded, lion-hearted, two-sided, simple-hearted və s.

2) Əsli və nisbi sifətlər. İngilis dilində sifətlər mənalarına görə iki qrupa bölünür- əsli və nisbi sifətlər. Əsli sifətlər (Aqualitative Adjectives) əşyaların rəngini, formasını, əlamət və xassələrini ifadə edir: red, white, yellow, black, green, blue, grey, violet, pink, brown, orange, round, oval, large, good, bad, strong, weak, heavy, big, little, high, tall, low, hot, warm, cold, thick, thin, long, short, beautiful, young, old və s.

Nisbi sifətlər (Relative Adjectives) əşyaya xas olan əlamət, keyfiyyət və xassələri birbaşa deyil, dolay yolla ifadə edir. Məsələn, wooden table dedikdə biz stolun ağacdan düzəldildiyini bildiririk. Beləliklə, stolun xassələri başqa bir əşyanın (ağacın) vasitəsilə ifadə edilir.

Nisbi sifətlər quruluşuna görə düzəltmə sifətlərdir: golden, wooden, woolen, silken və s.

Degrees of Comparision of Adjective

İngilis dilində də əsli sifətlərin üç dərəcəsi mövcuddur - adi dərəcə (**Positive Degree**), müqayisə dərəcəsi (**Comparative Degree**), üstünlük dərəcəsi (**Superlative Degree**). Nisbi sifətlərin isə müqayisə dərəcələri olmur və onlar həmişə adi dərəcədə olur.

Sifətlərin adi dərəcəsi heç bir morfoloji formaya malik deyil . Adi dərəcədə sifətin xüsusi şəkilçisi olmur. Birhecalı və bəzi ikihecalı əsli sifətlərin müqayisə dərəcəsi

onların sonuna **-er** , üstünlük dərəcəsi isə **-est** , şəkilçisi artırmaqla düzəlir . Sifətin üstünlük dərəcəsi qarşısında müəyyən artikl işlənir:

cold (soyuq) - **colder** (daha soyuq) - the **coldest** (ən soyuq) small (kiçik) - **smaller** daha kiçik) -the **smallest** ən kiçik) clever (ağıll) - **cleverer** (daha kiçik) - **cleverest** (ən ağıll) narrow (dar) - **narrower** (daha dar) - the **narrowest** (ən dar)
Sifətlərin sonuna **-er** , **-est** şəkilçiləri artırılarkən :

a) birhecalı sifətlərdə qısa saitdən sonra gələn samit big (böyük) - **bigger** (daha böyük) - the **biggest** ən böyük) fat (kök) - **fatter** (daha kök) - **fattest** (ən kök) hot (isti) - **hotter** (daha isti)- the **hottest** (ən isti)

b) sonu **y** ilə bitən sifətlərdə **y** hərfi **i** ilə əvəz olunur : lazy (tənbel) - **lazier** daha tənbel) - the **laziest** (ən tənbel) easy (asan) - **easier** (daha asan) - the **easiest** (ən asan) happy (xoşbəxt)-**happier** (daha xoşbəxt)-the **happiest** (ən xoşbəxt) **c)** **e** ilə bitən sifətlərin sonuna **-r** və **-st** artırılır : simple (sadə) - **simpler** (daha sadə) - the **simplest** (ən sadə) wide (geniş) - **wider** (daha geniş) - the **widest** (ən geniş) nice (gözəl) - **nicer** (daha gözəl) - the **nicest** (ən gözəl) large (böyük) - **larger** (daha böyük) - the **largest** (ən böyük) Çoxhecalı və bəzi ikihecalı əsli sifətlərin müqayisə dərəcəsi onların əvvəlinə **more (less)** , üstünlük dərəcəsi isə **most (least)** sözlərini əlavə etməklə düzəlir . **More most** çoxaltmaq , **less - least** azaltma mənasında işlədilir: important - more important- the most important mühüm-daha mühüm-ən mühüm famous more famous - the most famous məşhur-daha-məşhur-ən məşhur interesting-more interesting- the most interesting maraqlı-daha maraqlı-ən maraqlı interesting - less interesting the least interesting az maraqlı-ən az maraqlı

Sifətin müqayisə dərəcəsi müəyyən şəxs və əşyaya aid əlamət, keyfiyyət, xassənin müqayisə olunanda artıq olduğunu bildirir . Müqayisə dərəcəsi işlədilərkən **than** bağlayıcısından istifadə olunur . **Than** bağlayıcısı dilimizə **-dan , -dən** və yaxud **-dən daha, -dan** daha kimi tərcümə edilir This house is **higher than** that one.Bu bina o birisindən hündürdür. Half past seven is **earlier than** half past ten . Saat səkkizin yarısı saat on birin yarısından (daha) erkəndir (tezdir).She knows English **better than** German. O, ingilis dilini alman dilindən (daha) yaxşı bilir. Which exercise is **more difficult** for you? Hansı tapşırıq sizin üçün daha çətinidir? Üstünlük dərəcəsi şəxs və ya əşyanın daxil olduğu sinifdə ən yüksək keyfiyyət, xassəyə malik olduğunu bildirir: May is **the best** month of the year. May ilin ən yaxşı ayıdır. This tree is **the highest** tree in the garden. Bu ağac bağdakı ağaclardan ən hündürüdür. January is **the coldest** month of the year.Yanvar ilin ən soyuq ayıdır. Football is **the most** popular game in all the countries. Futbol bütün ölkələrdə ən populyar oyundur.Bəzi sifətlərin dərəcələri xüsusi yolla düzəlir. **Bunları yadda saxlamaq lazımdır:** good(yaxşı) - better (daha yaxşı) - the best (ən yaxşı)

bad (pis)-worse (daha pis) - the worst (ən pis)

many (çox) – more (daha çox) - the most (ən çox)

little (az) - less (daha az) - the least (ən az)

Bir neçə sifətin müqayisə və üstünlük dərəcələrində iki forma mövcuddur . Bu formaların əksəriyyəti müxtəlif mənaya malikdirlər :

ADI	MÜQAYİSƏ	ÜSTÜNLÜK
far	farther	farthest(məsafə mənasında)
	further	furthest(vaxt mənasında)
old	older	oldest(zaman baxımdan)
	elder	eldest(ailədə yaşa görə)
near	nearer	nearest(ən yaxın(məsafəyə görə)).
Next (sonraki, o biri(sırada)		
late	later	latest(zaman mənasında)
	latter	last(sıra bildirir)

Eyni əlamət və xassəyə malik isimlər müqayisə olunarkən **as ... as** (kimi) bağlayıcısından istifadə olunur. Bu zaman sifət adi dərəcədə işlənir: My room is **as large as** my brothers room. Mənim otağım qardaşımın otağı kimi böyükdür. This flower is **as beautiful as** that one Bu çiçək o biri kimi gözəldir. Müxtəlif əlamət və xassəyə malik isimlər müqayisə olunarkən **not so as** (kimi deyil) bağlayıcısı və sifətin adi dərəcəsi yaxud **than** (-dan dən) bağlayıcısı və sifətin müqayisə dərəcəsi kimi işlədilir.

This book is **not so interesting** as that one. Bu kitab o biri kitab kimi maraqlı deyil. This book is **more interesting than** that one. Bu kitab o birisindən (daha) maraqlıdır. This house is **not so high as** that one. Bu ev o biri ev kimi hündür deyil. This house is **higger than** that one. Bu ev o birisindən (daha) hündürdür.

The use of Adjective-Sifətin işlənməsi

Bəzi sifətlər cümlədə ismi xüsusiyyət kəsb etməklə isimləri əvəz edə bilər, yəni cümlədə onların yerində işləyə bilər. Onlar isimləşmiş sifət adlanır.Bu halda onlar formaca dəyişməsə də, müəyyən artikl ilə işlənir bütöv bir sinfə aid olan əşyanı bildirir və cəm mənasında çıxış edirlər:

the rich-varlılar, the poor-kasıblar, the old-qocalar

Milliyyəti bildirən sifətlər həmin millətə mənsub olan hər hansı bir şəxsi bildirmək üçün isimləşə bilər:

an American-bir amerikalı, a European- bir avropalı
 -an,-ian ilə bitən bu cür sifətlər cəmdə -s sonluğu qəbul edir.
 two Americans-iki amerikalı, the Americans-amerikalılar
 Cəmdə müəyyənlik artikli ilə işləndikdə bu sifətlər bütöv bir milləti bildirir. the Azerbaijanians-azərbaycanlılar the Norwegians-norveçlilər

-sh və -ch ilə bitən sifətlər -s cəm şəkilçisi qəbul etmir, lakin onların qarşısında müəyyən artikl işlədilir:

The English- ingilislər The French-fransızlar

Qeyd/Note

Əgər söhbət bütöv bir xalq deyil, ayrı-ayrı fərdlərdən gedərsə, bu sifətlərə -man(-men),-woman(women) sözləri əlavə edilir.

Two Englishmen-iki ingilis (kişi)

Two English women-iki ingilis (qadın)

Lakin: A Spaniard-ıspan

Spaniards-ıspanlar

-Se və -ss ilə bitən sifətlər (Chinese- çinli, Swiss- isveçrəli) cəmdə -s sonluğu qəbul etməsələr də, the müəyyən artikli ilə işləndikdə bütöv bir milləti bildirirlər. a Chinese- çinli, three Chinese-üç çinli, the Chinese- çinlilər a Swiss- isveçrəli, two Swiss-iki isveçrəli, the Swiss-isveçrəlilər a Japanese-yapon, four Japanese-dörd yapon the Japanese-yaponlar

THE WEATHER IN ENGLAND

In England the weather is very changeable, a fine morning may change into a wet afternoon and evening. And a miserable morning may change to a fine afternoon.

The two worst months in Britain are January and February. One may get many cold wet days one after the other. The best place in the world then is at home by the big fire. The coldest weather of all, when it freezes night after night and remains cold during the day, is much more pleasant than the wet weather.

In winter the snow falls and covers the streets and fields. Boy like snow; they make balls of it and go "snowballing"- throwing them at passers-by or at one another. Sometimes the members of a family go out and make a big figure of snow--a snow-man. They put an old pipe in its mouth and a hat on its head.

When two Englishmen meet they often begin their conversation talking about the weather. The weather is always a topic for conversation and a good one. They do this because they do not know each other well enough to talk about personal matters; they may not wish to talk about politics until they know each other better, so they are glad to have a topic about which they cannot quarrel with each other. When they go abroad Englishmen often surprise the people of other nations by this tendency to talk about the weather, a topic of conversation that other people do not find so interesting.

Nearly all English daily newspapers publish a weather forecast.

"The Times" Weather Forecast:

Much cloud; showers in many places; cool; morning mist;

Further outlook;-Unsettled.

The Adverb. Degrees of comparison of Adverb- Zərf. Zərfin dərəcələri.

Adverb –Zərf hərəkətin tərzini, zamanını bildirən əsas nitq hissəsidir. Zərf əsasən hərəkətlə bağlıdır.

Ex-Mən sürətli qaça bilirəm- I can run quickly.

Morfoloji quruluşuna görə zərflər 4 yerə bölünür;

Sadə zərflər- The Simple Adverbs-Yalnız 1 kökdən ibarət olur.

Ex- here- burada, there-orada.

Düzəltmə zərflər- The Derivative Adverbs- -Kök və şəkilçidən ibarət olur. Əksər tərzli hərəkət zərfləri sifətin sonuna ly şəkilçisi artırmaqla düzəlir. ward -şəkilçisi də istiqamət bildirən zərf əmələ gətirən şəkilçidir. ex- nice -gözəl-(sifətdir) , nicely-(zərfdir).

Mürəkkəb zərflər- The Compound Adverbs- İki və ya daha artıq kökün birləşməsindən əmələ gəlir.-sometimes- bəzən

Tərkibi zərflər- The Composite Adverbs-Sözönlərin iştirakı ilə və ayrı-ayrılıqda işlədilən zərflərdir.

At all- heç, qətiyyən , at once -dərhal, forever- həmişəlik

Təkhəcalı zərflərin eləcə də early zərfinin müqayisə dər. Ex- earlier, üstünlük dərəcəsi est ilə düzəlir. Ex- earliest. Adi dərəcə heç bir şəkl qəbul etmir. Ex- early- erkən. Sifətdən fərqli olaraq zərfin üstünlük dərəcəsinin qarşısında heç vaxt the artikılı olmur.

Bəzi zərflərin müqayisə və üstünlük dərəcələri hər 2yolla düzəlir. Şifahi nitqdə slow və quick zərf kimi də işlənir. ex. often -oftener- oftenest .

Üstünlük dərəcəsində olan zərfdən sonra of sözönlü ifadə, hamıdan yaxşı, pis və s. mənasında işlənərsə, və ya nəzərdə tutularsa , həmin zərf və ya the artikılı ilə, ya da the artikılsız işlənə bilər. ex- I think Tom sang (the) best of all. Mən düşünürəm ki, Tom hamıdan yaxşıdır.

Zərfin müqayisə dərəcəsi a lot of, little sözləri ilə qiymətləndirilir.

OUR TECHNICAL SCHOOL

My name is Ali Aliyev. In June I left (finished) school and in August passed my exams at the technical school. Level pass to out technical school was 7. I got 4 in Azerbaijani and 5 in mathematics. So my level pass was 9. Now I am a full-time first-year student.

Our technical school is not far from our block of flats and I can easily get there by bus. It takes me 25 minutes to get to the technical school . Sometimes I go there on foot. And though it takes me an hour, it is healthy.

Our technical school occupies two buildings. It runs full-time and part-time (or evening) departments. There are several departments at our technical school. Our studies begin at 9 o'clock, usually we have six hours (periods) a day. We have a lunch break at 12 o'clock. We have a good canteen and during our lunch period we take our meals there. There is a gym (gym hall) on the ground floor. Our library is on the second floor. it contains a lot of textbooks and fiction .Itis open from 9 a.m. till 8 p.m. in term-time. There is a large reading-hall and we often do our homework there. Our classrooms and laboratories are large and light, Our labs have modern equipment. The workshops where we have practical training are on the ground floor.

The academic session began on the first of September and will end in June. Every day we attend lectures(sessions) and have practice.

I do well because I want to become a good specialist. At the end of the term we'll take exams and I'll try to pass them successfully.

Some of our students live in the hostel. It is not far from our technical school. It takes them ten minutes to get to the technical school.

ENGLISH TRADITIONS

English people are very fond of traditions and ancient ceremonies. Many British cities and towns have their own ceremonies and traditional festivals. Most of them are very colourful . The colourful ceremony of Changing of the Guard before the Buckingham Palace is of great interest for a newcomer. The guardsmen are in their red coats and bearskin caps.

Many traditions are connected with the Houses of Parliament: the arrival of the Queen for the State Opening of Parliament, the Woolsack in the House of Lords upon which the Lord Chancellor sits as Speaker of the House. Before the Queen arrives for the State Opening of Parliament the vaults of the Parliament are searched by Yeomen of the Guard in memory of the Gunpowder Plot.

Every night at 10 p.m. the Ceremony of the Keys takes place in the Tower. The Yeomen of the Guard known as "beefeaters" in Tudor dress uniform keep watch. The Chief Warder and an escort of four beefeaters come up to the gates . The sentry calls out: "Halt who comes there?"

"The Keys."

"Whose keys?"

"Queen Elisabeth`s keys"

" Advance Queen Elisabeth`s keys. All is well. "

All towers are locked and the keys are finally carried by the Chief Warder to the Queen`s House where they are secured for the night.

BAĞLAYICI/ The Conjunction.

Sözlər, söz birləşmələri, cümlələr arasında əlaqə yaratmaq üçün işlədilən köməkçi sözlər **bağlayıcı** adlanır. Digər köməkçi nitq hissələri kimi bağlayıcı da müstəqil funksiya daşımır, cümlə üzvü olmur.

Bağlayıcılar iki baxımdan təsnif edilə bilər:

1) Morfoloji quruluş baxımından;

2) İfadə etdikləri qrammatik məna və əlaqə baxımından;

Morfoloji quruluşuna görə bağlayıcılar aşağıdakı qruplara bölünür.

- Sadə (simple) bağlayıcılar: and, or, but, till, after, that, və s
- Düzəltmə (derivative) bağlayıcılar: until, unless, provided, that, supposing və s.
- Mürəkkəb (compound) bağlayıcılar: however, wherever that, whenever və s.
- Tərkibi (composite) bağlayıcılar: as well as, as soon as, on condition that, as long as və s.
- Qoşa bağlayıcılar (correlative pair): either ... or, neither ... nor, not only ... but also və s.

Cümlədə yaratdığı qrammatik əlaqə baxımından bağlayıcılar iki yerə bölünür:

4. Tabesizlik əlaqəsi ifadə edən bağlayıcılar (coordinating conjunctions).

5. Tabelilik əlaqəsi ifadə edən bağlayıcılar (subordinating conjunctions).

Tabesizlik əlaqəsi bildirən bağlayıcılar cümlədə həmcins üzvləri və ya müstəqil cümlələr bir – birinə bağlamaq üçün işlədir. Bu qrup bağlayıcılar ifadə etdikləri qrammatik mənalara müvafiq olaraq aşağıdakı yarımqruplara bölünür:

Birləşdirici bağlayıcılar:

And (və), as well as (eləcə də), both ... and (həm, həm də) neither ... nor (nə ... nə də), not only ... but also (nəinki ..., həm də).

Ex: There were two chairs **and** a table in the room.

Otaqda iki stul və bir stol var idi.

Ziddiyyət – qarşılaşdırma bildirən bağlayıcılar: but(ancaq, lakin), whereas (hərçənd ki).

Ex: The rain had stopped, **but** a strong wind was blowing.

Yağış kəsmişdi, lakin güclü külək əsirdi.

Some people like strong tea, whereas others don't.

Bəzi insanlar tünd çay xoşlayır başqaları isə xoşlamır.

Səbəb – nəticə bildirən bağlayıcılar: so (beləliklə, odur ki), for (çünki, ondan ötrü ki, ona görə ki).

Tabelilik əlaqəsi bildirən bağlayıcılar əsasən tabeli mürəkkəb cümlələrdə budaq cümləni baş cümləyə bağlamaq üçün işlədilir. Tabelilik əlaqəsini ifadə edən bağlayıcılar aşağıdakı yarımqrupa bölünür:

- **Mübtəda, xəbər və ya tamamlıq** budaq cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: that (ki), if (mı⁴), whether (mı⁴) və bağlayıcı sözlər (connectives): when, which, what, where, how, who, və s.
- **Zərflik budaq** cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar.

Bunlar öz növbəsində aşağıdakı növlərə ayrılır:

- *Yer (məkan) budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: where, wherever.

Ex: Stand **where** you are! - Olduğun yerdə dayan!

- *Zaman budaq* cümləsini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: till, until, as, as soon as, as long as, when, whenever, while, since, after, before və s.

Ex: When you leave the room turn off the light, please.

Otaqdan çıxanda, zəhmət olmazsa, işığı söndürün.

- *Məqsəd budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: that, so that, lest, in order that, so as və s.

- *Şərt budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar və bağlayıcı sözlər: if, unless (if not), in case, on condition that, supposing, provided və s.
- *Nəticə budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: that, such ... that, so ... that.
- *Güzəşt budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: though, although (baxmayaraq ki), even if (hətta əgər), even though (hətta, baxmayaraq).
- *Səbəb budaq* cümlələrini baş cümləyə bağlayan bağlayıcılar: because, as, since.

Zaman bildirən sözlər (Prepositions of time)

1. At, in, on.

At dəqiq vaxt bildirmək üçün işlənir.

*The morning session begins **at** 8.30 and ends at noon.*

- Səhər sessiyası 8.30 -da başlayır və günorta saatlarında bitir.

In müddəti ifadə etmək üçün işlənir.

*We usually listen to music **in** the evening.*

- We ümumiyyətlə axşam saatlarında musiqi dinləyir.

Nəyinsə baş verməsi və ya tamlanmasıdan əvvəlki müddəti bildirmək üçün in işlənə bilər.

On hansısa bir gün və ya günün bir hissəsi və tarixlər üçün işlənir.

*The exam is **on** May 30th*

- İmtahan mayın 30 -da olacaq.

Bəzi hallarda danışığ zamanı on atılır, On həmçinin xüsusi günlər və ya hadisələr üçün işlənir.

What do you do on Christmas Day?

- Milad günündə nə edirsiniz?

Yer bildirən sözlər (Prepositions of place)

1. At, in, on

At hər hansı bir əşya nəyinsə yanında olduqda, lakin ona toxunmadıqda işlənir. At həmçinin dərəcə və səyahət haqqında danışdıqda işlənir.

We'll meet you at the bus stop.

- Sizinlə avtobus dayanacağında görüşəcəyik.

Hər hansı bir əşya nəyinsə içərisində olduqda in işlənir. In həmçinin yer haqqında ümumiyyətlə ərazi kimi, məsələn ölkə və şəhər haqqında danışarkən işlənir.

Roy is going to spend a week in Tuscany this summer.

- Roy bu yay Toskanada bir həftə keçirəcək.

On hər hansı bir əşya nəyəsə toxunduqda, yəni onun üzərində (səthində) olduqda işlənir. On həmçinin düz sıra, cərgə kimi yerlər, məsələn çay, yol haqqında danışdıqda işlənir.

She reached over and put her hand on his.

- Əlini uzadıb əlini onun üstünə qoydu.

İstiqamət bildirən sözlər (Prepositions of movement)

From, to, into, Towards.

From başlanğıc nöqtəni, to isə hərəkətin son nöqtəsini bildirmək üçün işlənir. From və to məcazi mənada dəyişikliyin başlanğıc və son nöqtələrini bildirmək üçün işlənə bilər.

We flew straight from London to San Francisco.

- We birbaşa Londondan San -Fransiskoya uçdu.

Towards (in the direction of) nəyəsə doğru, hərəkətin istiqamətində toplanma mənasında işlənir. Daha obrazlı şəkildə towards inkişaf və dəyişikliyin istiqaməti haqqında danışdıqda işlənir.

I suddenly saw a car coming towards me.

-birdən mənə tərəf gələn bir maşın gördü.

Bəzi hallarda towards əvəzinə toward işlədir (xüsusilə Amerikan ingiliscəsində).

It's a step toward peace.

- Barışa doğru bir addımdır.

We took a bus into the city centre.

- We avtobusla şəhərin mərkəzinə getdi.

Abstrakt bildirən sözlər. (Prepositions of Abstract.)

Of və with insanlar və əşyaların bağlılığı haqqında danışdıqda işlənir. Of iki isim birləşməsinin arasında işlənir və birincinin ikinciyə aid olduğunu və ya onun bir hissəsi olduğunu bildirir. with ikinci isim birincinin xüsusi bir hissəsi olduqda iki isim birləşməsinin arasında qoyulur. Of insanların qohumluq əlaqəsinin necə olduğunu, with insan və ya əşyaların birlikdə işlənməsini demək üçün işlənir.

The roof of their house is bright red.

- Evlərinin damı açıq qırmızı rəngdədir.

Theirs is the house with the bright red roof

-Parlaq qırmızı damlı ev onlarındır

PARLIAMENT

Great Britain is a monarchy. But the power of the Queen (or King) is limited by Parliament. Parliament consists of the House of Commons and the House of Lords. Members are elected only to the House of Commons. The House of Lords is hereditary. Members of one House may not enter the other. The exception is the day of the State Opening of Parliament. In the House of Lords before the Throne there is the Woolsack upon which the Lord Chancellor presides over the lords. The Speaker presides over the members of the House of Commons. The Party which obtained the majority of seats in the House is called the Government and the others the Opposition. The Prime Minister is responsible for the policy conducted by Parliament. Ministry is formed from the party in power.

The House of Lords has 850 members. The House of Commons has 630 members who are elected. The election is held every 5 years. At present there are the following political parties: the Conservatives, the Labour Party, the Liberals and the Communist Party. The Communist Party was founded in 1920. The Communist Party of Great Britain is in every working class struggle. It has been in the forefront of all workers' opposition to imperialism. It defends the rights of working class. When Parliament sits, a flag (Union Jack) flies over Victoria Tower by day and a light in the Clock Tower burns above the Big Ben- by night.

HOW DO I LEARN ENGLISH.

Nowadays it's very necessary to know a foreign language. Knowledge of foreign language helps us to develop friendship and understanding among people.

The total number of languages in the world is from 2500 to 5000. English is spoken all over the world and very popular. There is a proverb: "Knowledge is Power". I agree with it.

I study English, because I want to read English books of great writers in origin. I want to communicate with people from different countries, I want to understand their culture and traditions. I like to travel. Speaking English I can travel anywhere, because more than 1 billion people speak English. I have a pen-friend abroad. She lives in Sweden. I have much fun writing letters to my Swedish friend.

How do I learn English? First of all I read a lot. There is always an English book on my desk. I'm trying to learn few new words every day. To remember words better I put them into groups. For example: believe- believer- belief- disbelieve. I listen to songs in English and try to recognize the words. I have some tapes and video-tapes in English. I like to watch different satellite TV programs in English. I like studying English.

Vocabulary

necessary – vacib , zəruri olan

foreign – xarici

knowledge - bilik

to develop – inkişaf etmək

total – ümumi

to communicate - əlaqə saxlamaq

pen-friend – qələm dostu, yazışma üzrə dost

satellite - peyk

THE TOWN OF MY DREAM.

Peking is the capital of the People's of China. It is spreads across a vest area. Part of its border is formed by the Great Wall of China, a huge wall which stretches along the mountains. It is the ancient seat of government and a modern industrial and commercial city. The population of Peking is about 10 million people and is still growing, although it is only the second largest city in China.

In 1421 Peking became the imperial capital of the Ming dynasty (1368-1644) and it was during this time that the spacious walled city was built. Like many ancient Chinese cities, the walls and streets were based on the points of the compass. Peking has remained the capital of China since then. With its modern international airport, it is not surprising that Peking has become a popular tourist destination. Peking's broad, straight streets are crowded with people, bicycles and buses. Very few people own a car. Industries include textiles, steel and engineering. It is also a city of great cultural importance. There are more than fifty institutes of higher education, including Peking University. It has a famous opera, a ballet and some outstanding museums - The Museum of Chinese History and Gugun Museum. Among the many historical and cultural landmarks in Peking is Square, one of the largest public squares in the world. It is used for political rallies and military parades.

The Phrase - Söz birləşməsi

Təyin zəminində formalaşan iki əsas nitq hissəsinin birləşməsindən əmələ gələn sintaktik vahid söz birləşməsi adlanır.

Söz birləşməsinin hansı nitq hissəsi ilə ifadə edilməsindən asılı olaraq müxtəlif növlərə bölünür:

1. Hər iki tərəfi isimlə ifadə edilən söz birləşmələri: a) hər iki tərəfi adlıq halda olan isimlərlə ifadə edilmiş söz birləşmələri. Bu birləşmələr azərbaycan dilindəki birinci növ təyini söz birləşməsinə uyğundur: - an iron door - dəmir qapı - a stone wall - daş divar b) birinci tərəfi yiyəlik halda, ikinci tərəfi adlıq halda olan isimlə ifadə edilmiş söz birləşmələri. Bu birləşmə azərbaycan dilindəki III növ təyini söz birləşməsinə uyğun gəlir. Lakin azərbaycan dilində II tərəf mənsubiyyət şəkilçisi qəbul edir: - Rənanın ailəsi - Rena's family - the student's book - tələbənin kitabı

2. Birinci tərəfi sifət, ikinci tərəfi isə adlıq halda olan isimlə ifadə edilmiş söz birləşmələri (bu birləşmə azərbaycan dilindəki I növ təyini söz birləşməsinə uyğun gəlir): - an interesting book - maraqlı kitab - clever girls - ağıllı qızlar

3. Birinci tərəfi fəli sifət, ikinci tərəfi adlıq halda olan isimlə ifadə edilmiş söz birləşmələri: - writing student - yazan tələbə - written letter - yazılmış məktub

4. Birinci tərəfi məsdər, ikinci tərəfi zərf ilə ifadə edilmiş söz birləşmələri: - cəld getmək - to go fast - to listen attentively - diqqətlə qulaq asmaq

5. Birinci tərəfi say, ikinci tərəfi adlıq halda olan isimlə ifadə edilmiş söz birləşmələri (bu birləşmələrdə uzlaşmaya fəkir verilməlidir): - two teachers - iki müəllim - five brothers - beş qardaş

6. Birinci tərəfi əvəzlik, ikinci tərəfi adlıq halda olan isimlə ifadə edilmiş söz birləşmələri: - my children - mənim uşaqlarım - that student - another text - başqa bir mətn - such people - belə insanlar.

7. Birinci tərəfi zərf, ikinci tərəfi sifətdən ibarət olan söz birləşmələri: - too well - very comfortable - çox rahat - so interesting.

8. Hər iki tərəfi zərf ilə ifadə edilmiş söz birləşmələri:

həddən artıq yaxşı elə maraqlı - too slowly - rather often həddən artıq yavaş - olduqca tez-tez.

9. Birinci tərəfi zarf, ikinci tərəfi keçmiş zaman fəli sifəti ilə ifadə edilmiş söz birləşmələri: - too tired - həddən artıq yorulmuş - rather developed - kifayət qədər inkişaf etmiş

10. Birinci tərəfi yiyəlik halda olan isim, ikinci tərəfi cərənd ilə ifadə edilmiş söz birləşmələri: - Agil's leaving - student's reading - tələbənin oxusu - Aqilin tərk etməsi/çıxıb getməsi

11. Birinci tərəfi məsdər, ikinci tərəfi adlıq halda

olan isim ilə ifadə edilmiş söz birləşmələri: - to translate an article - məqalə tərcümə etmək - to learn a word - söz öyrənmək

> İngilis dilində olan söz birləşmələri arasında aşağıdakı sintaktik əlaqələr

vardır: - Yanaşma əlaqəsi - Adjoining. Yanaşma-Agreement [a'gi:mənt] - İdarə əlaqəsi - Government [gAvnmənt]

> Söz birləşmələrinin tərəfləri arasında mövcud olan sintaktik əlaqənin şəkilçilərlə deyil, an- caq söz sırası ilə ifadə edilməsi yanaşma əlaqəsi adlanır. Bu növ uzlaşmada təyinedici söz - yanaşma əlaqəsi - uzlaşma əlaqəsi - idarə əlaqəsi [a'dzɪnɪn] həm birinci, həm də ikinci gələ bilər:

- high mountains - uca dağlar – -to work hard – səylə işləmək-

> Uzlaşma əlaqəsi ingilis dilində çox az işlədilir. Bu əlaqə yalnız ismin sayla və işarə avaz- liyi ilə təyin edilməsində rast gəlinir. Bu halda isim miqdar sayı ilə, işarə əvəzliyi isə ismin kəmiyyəti ilə mütləq uzlaşmalıdır:

- one book - - this text - bir kitab five books-- beş kitab (lar)

- this text- bu mətn these texts – bu mətnlər

that house-o ev - those houses -o evlər

İdarə əlaqəsində təyinedici söz, təyin olunan sözün müəyyən formada işlədilməsini tələb edir. Bu birləşmədə təyin edilən söz, təyin tərəfindən idarə olunur. Bu əlaqə yalnız obyekt halda olan şəxs əvəzliyinin əmr cümləsində fəllə təyin edilməsində və şəxs əvəzliyinin söz- önü ilə işlədilməsində rast gəlinir:

Help me! - Mənə kömək et!

Send them! - Onları göndər!

for me-- mənim üçün

with them -onlarla, onlar ilə

A still tongue makeswise. Az danışsan, ağıllı olarsan.

Mass Media

Mass media are one of the most characteristic features of modern civilization. People are united into one global community with the help of mass media. People can learn about what is happening in the world very fast using mass media . The mass media include newspapers, magazines, radio and television.

The earliest kind of mass media was newspaper. The first newspaper was Roman handwritten newssheet called "Acta Diurna" started in 59 B.C Magazines appeared in 1700`s. They developed from newspapers and booksellers` catalogs. Radio and TV appeared only in this century.

The most exciting and entertaining kind of mass media is television. It brings moving pictures and sounds directly to people`s homes. So one can see events in faraway places just sitting in his or her chair.

Radio is widespread for its portability. It means that radios can easily be carried around. People like listening to the radio on the beach or picnic, while driving a car or just walking down the street. The main kind of radio entertain-ment is music.

Newspapers can present and comment on the news in much detail in comparison to radio and TV newscasts. News-papers can cover much events and news.

Magazines do not focus on daily, rapidly changing events. They provide more profound analysis of events of proceeding week. Magazines are designed to be kept

for a longer time so they have cover and binding and are printed on better paper.

Cümlə(The sentence)

Cümlə bu və ya digər dərəcədə bitmiş fikir ifadə edib, öxünəməxsus grammatik strukturu və intonasiya quruluşu olan bir və ya bir neçə sözdən ibarət olan dil vahididir.

1. Quruluşuna görə cümlələr sadə və mürəkkəb olur. Mürəkkəb cümlələr iki yerə bölünür: 1) tabesiz mürəkkəb cümlə; 2) tabeli mürəkkəb cümlə.

2. Məqsəd və intonasiyadan asılı olaraq cümlələr 4 yerə bölünür: nəqli, sual, əmr, nida cümlələri.

1. Nəqli (Declarative): Honesty is the best policy.

2. Sual (Interrogative):

a) ümumi (Yes, no questions) Will you kindly sign this paper?

b) xüsusi (Wh-questions) What kind (sort) of man is he?

c) alternativ (Or questions) Did you speak to them, or did the manager?

d) discanktiv (Tag questions) I had to do it yesterday, didn't I?

3. Əmr (Imperative): Don't shout at me, please.

4. Nida (Exclamatory): "What nonsense you talk!" said Lord Henry.

Sadə cümlə (The simple sentence)

Sadə cümlə iki cür olur:

1) Sadə müxtəsər (Simple unextended): The car stopped.

2) Sadə geniş (Simple extended): The blue car stopped at the gate. Sadə müxtəsər cümlələr yalnız mübtəda və xəbərdən; sadə geniş cümlə isə baş və ikinci dərəcəli üzvlərdən ibarət olur.

Sadə cümlənin baş üzvləri

(The principal parts of the simple sentence)

Mübtəda (The subject)

Mübtəda cümlədə haqqında söhbət gedən şəxsi və ya əşyanı bildirən cümlə üzvüdür və who?, what? suallarına cavab verir.

Şəxs kateqoriyası baxımından mübtəda iki yerə bölünür: 1) şəxslı və 2) şəxssiz.

Şəxslı mübtədalar da öz növbəsində iki qrupa bölünür: a) müəyyən şəxslı b) qeyri-müəyyən şəxslı.

Müəyyən şəxslı mübtəda ifadə oına bilər:

1. İsimlə: The meeting is over.

2. Əvəzliliklə: Someone wants to speak to you.

3. Məsdərlə: To swim is pleasant.

4. Cerundla: Smoking isn't allowed here.
5. Sayla: Three were absent from the lecture.
6. İstənilən söz birləşmələri ilə: 'Had' is the past tense of the verb «to have».

Qeyri-müəyyən şəxslə mübtəda one, they, we və you əvəzlilikləri ilə ifadə olunur.
 They say the wheat crop will be fine this year.
 You should always do your homework.
 One should be careful when crossing the street.
 We must be very attentive to old people.

Xəbər (The predicate)

Xəbər mübtədaya aid hal, hərəkət, vəziyyət, keyfiyyət və s. kimi məlumatları bildirən cümlə üzvüdür və what does the subject do?, what is done to the subject?, what is it like? ^ what is it?, who is it? suallarına cavab verir.

Xəbər sadə və mürəkkəb olur. Mürəkkəb xəbər iki yerə bölünür: mürəkkəb ismi xəbər və mürəkkəb feli xəbər.

He learns French, (sadə xəbər)

My father is a doctor, (mürəkkəb ismi xəbər)

I must go there at once, (mürəkkəb feli xəbər)

1. Sadə xəbər (Simple predicate)

Sadə xəbər istənilən zamanda, növdə və şəkildə şəxslə formada olan fellə ifadə olunur: She works at a factory.

The letter had been sent off

He is reading.

2. Mürəkkəb ismi xəbər (Compound nominal predicate)

Mürəkkəb ismi xəbər mübtəda ilə ifadə olunmuş şəxsin və ya əşyanın ;

a) aid olduğu sinfi-She is a doctor.

b) halını-I'm tired.

c) keyfiyyətini-She is pretty.

bildirir və iki hissədən ibarət olur: bağlayıcı fel və ad hissə.

İsmi xəbər ifadə oluna bilər:

1. İsimlə-I'm a student. They are workers.

2. Əvəzliliklə-It is she. This book is yours.

3. Sözünlü isim və ya əvəzliliklə-The room is in disorder. He is against it.

4. Sifət və ya sifətlə-The morning was warm. The glass is broken.

5. Məsdərlə-Your duty is to help them immediately.

6. Cerundla-Her greatest pleasure was travelling.

Mürəkkəb ismi xəbər to be, to seem, to look, to become, to get, to grow, to turn
və s. bağlayıcı fellərlə ifadə olunur,

They seemed tired. He looks ill. It is getting cold. He became a doctor.

Çox vaxt to become, to get, to grow, to turn felləri sifətlə işlənir,

to get warm - istiləşmək

to get angry - əsəbiləşmək

to get old – yaşlanmaq

to turn red – qızarmaq

to become young - cavanlaşmaq

We ought to go; it's getting late.

The heat turned the milk sour.

Pie is getting old.

Children become tired quite easily.

She turned pale. It has grown warmer

LIBRARIES.

Libraries play an important part in the cultural development of a country. People have a desire to learn, they seek knowledge. Books satisfy this desire.

Books should not be read only for pleasure. Reading books helps us in our education. We can find all kinds of books in the libraries: novels, biographies, fiction, short stories, books on travelling, technical books, magazines, books for children and so on. In some libraries we can find books in many foreign languages.

When a reader comes to a library for the first time he fills in his library card and the librarian helps him to choose something to read. The reader is allowed to borrow books for a certain number of days. The catalogues help the reader to find the books he needs. We should be careful with the books and not damage them in any way. We should not make notes in library books or dog's-ear the pages. Reading rooms are open to all who wish to work there. Besides books we can get periodicals, newspaper files and magazines to read there. Readers come to reading rooms to study and prepare material for their reports or for their scientific work.

Vocabulary:

to satisfy – təmin etmək

education – təhsil

novel – roman

to damage – korlamaq, dağıtmaq

The secondary parts of sentence- Cümlənin II dərəcəli üzvləri.
Cümlənin II dərəcəli üzvləri- tam, təy, zərflək

Object-tam

Attribute- təy

The Adverbial Modifiers – zərflək

II dərəcəli üzvlər , baş üzvləri izah edir, onları aydınlaşdırır.

II dər.üzvlər quruluşuna görə -sadə və mürəkkəb olurlar.

Təy- Attribute – əşyanın və ya şəxsin əlamətini və ya keyfiyyətini bildirir. Which- hansı, What- nə, hansı, What kind of- necə , nə cür, how much- nə qədər suallarına cavb verir.

Ex- Xalidə gözəl qızıdır-Khalida is a beautiful girl.

Tamamlıq-Object- üzərində iş icra edilən əşyanı bildirən cümlədə xəbəre aid olub onun mənasını aydınlaşdıran II dərəcəli cümlə üzvüdür.

Həm feili xəbər, həm ismi xəbərlə işlənir

Ex-Uşaq kitabı yerdən qaldırdı-Picked up the children s book

Zərflək- The Adverbial Modifiers – hərəkətin və ya vəziyyətin yerini zamanını səbəbini bildirir.

ex- Mən kəndə gedirəm -I am going to the village .

ENVIRONMENTAL POLLUTION

People have always polluted their surroundings. But until, now pollution was not such a serious problem. People lived in uncrowded rural areas and did not have pollution – causing 1 machines. With the development of crowded industrial cities which put huge amounts of pollutants into small areas, the problem has become more important. Automobiles and other new inventions make pollution steadily worse. Since the late 1960's people have become alarmed with the danger of pollution.

Air, water, and soil are necessary for existence of all living tilings. But polluted air can cause illness, and even death. Polluted water kills fish and other marine life. On polluted soil, food can not be grown. In addition environmental pollution spoils the natural beauty of our planet.

Pollution is as complicated as serious problem. Automobiles are polluting the air but they provide transportation for die people. Factories pollute the air and the first

water but they provide jobs for people and produce necessary first goods. Fertilizers and pesticides are important for growing crops but they can ruin soil.

Thro, people would have to stop using many useful tilings if they wanted to end pollution immediately. Most people do not want that of course. But pollution can be redneed gradually. Scientists and engineers can find the ways to reduce pollution from automobiles and factories. Government can pass the laws that would mate enterprises take measures for reducing of pollution. Individuals and groups of people can work together to persuade enterprises to stop polluting activities.

INTERROGATIVE SENTENCES -SUAL CÜMLƏLƏRİ

Yeni məlumat almaq və ya hər hansı məlumatı dəqiqləşdirmək məqsədilə işlənən cümlə sual cümləsi adlanır. 4 növü var:

1. Ümumi suallar- general questions
2. Xüsusi suallar- special questions
3. Seçmə suallar- alternative questions
4. Ayırıcı suallar- disjunctive(tag) questions

General Questions

Ümumi suallar

Soruşulan faktın təsdiq və ya inkar olunmasın tələb edən sual növüdür. Ümumi suallar köməkçi və ya modal feillə başlayır. Xəbərin qalan hissəsi isə mübtədadan sonra işlənir. Söz sırası isə belədir:

1. Köməkçi, modal feil və ya bağlayıcı feil (həmçinin to be /to have əsas feil kimi)
2. Mübtəda
3. Xəbərin qalan hissəsi
4. Tamamlıq
5. Zərflik

example: Can you swim?

Əgər xəbər Present və ya Past Indefinite zamanda işlənmişsə, həmin cümlənin ümumi sualı to do köməkçi feilinin mübtədadanın önünə keçirməklə düzəlir. Əsas feil isə to hissəciksiz məsdər formasında mübtədadan sonra işlənir.

İkinci dərəcəli cümlə üzvlərinin yeri isə dəyişmir.

example: Do you read newspapers regularly?

Əgər xəbərin tərkibində 2 köməkçi feil varsa, ümumi sual cümlələrində yalnız birinci köməkçi feil mübtədadanın önünə keçir.

example: Has the work Been done yet?

Ümumi suallara adətən yes/no ilə başlayan qısa cavablar verilir. Bu zaman yes/no sözlərindən sonra şəxs əvəzliyi ilə ifadə olunmuş mübtəda, sonra köməkçi və ya modal feil işlənir.

example: Did he call you yesterday?

Yes, he did

No, he didn't

OUTSTANDING EVENTS IN THE HISTORY OF GREAT BRITAIN.

There were many outstanding events in the history of Great Britain. Many different tribes tried to control the territory of Britain. England was added to the Roman Empire in 43 A.D. Roman invasion played a very important role in the history of the country. The Romans built the first roads in the country, dug the first walls. The Romans, who were great architecture constructed the first towns in Britain.

But the Normans influenced the British civilization most of all. They came in 1066 under the leadership of William the Conqueror. As the invaders spoke French, their speech influenced the English language.

Once the British had to face the French in 1805 at the battle of Trafalgar. Then Admiral Nelson won a great victory over the French fleet. In order to commemorate this event the monument to Admiral Nelson was erected on this square.

In the 18th century technological and commercial innovation led to the Industrial Revolution. The 13 North American Colonies were last, but replaced by colonies in Canada, in India.

Vocabulary:

tribe – qəbilə

outstanding – görkəmli

empire – imperiya

battle - döyüş

SPECIAL QUESTIONS-XÜSUSİ SUALLAR

Cavabında məlumat tələb edən, cümlənin hər hansı bir üzvünə verilən suala xüsusi sual deyilir. Bu növ cümlələrdə sual sözü aid olduğu cümlə üzvünü əvəz edir və cümlənin əvvəlində gəlir.

example: What do you want?

What is your father?

Where do you go?

Mübtədaya verilən sual cümlələrində Who, what sual sözləri üçüncü şəxsin təkinə aid olduğu üçün hərəkət edən şəxsin təkdə və ya cəmdə olmasına baxmayaraq bu sual sözlər hərəkət bildirən feillərin üçüncü şəxs tək forması ilə uzlaşır, yəni –s şəkilçisi qəbul edir.

Qalan bütün cümlə üzvlərinə sual verilərkən do və does köməkçi feilləri sual sözündən sonra, hərəkət edən şəxsdən əvvəl dayanır.

example: Who teaches English?- kim ingilis dilin tədris edir?

The train goes to Moscow at 12 o'clock.

1. What goes to Moscow at 12 o'clock? (the train)
2. What does the train do at 12 o'clock? (goes)
3. Where does the train go at 12 o'clock? (to Moscow)
4. When does the train go to Moscow? (at 12 o'clock)

There is... There are/ There was... There were və s. ifadələri ilə işlənən bütün xüsusi suallarda mübtəda və onun təyininə sual verərkən, to be feili there sözünün önünə keçir.

example: Whose book is to be there on the table?- stolun üstündəki kitab kimindir? (müb-nın təyini)

What was to be there in yesterday's newspaper?- dünənki qəzetdə nə var idi? (müb.)

My Relatives

My mother has six sisters. Her elder sister lives in Moscow. Her name is Maria. Aunt Maria is a teacher. Her husband is a technician. His name is Michael but we call him uncle Mike for short. His hobby is radio repairing. He always has an old radio set to repair. He buys up-to-date parts and replaces those which are faulty. Truly after his modernization radio sets often don't sound at all. But in spite of poor results in repairing all his nieces and nephews with great pleasure spend hours with their uncle.

My aunt and uncle have four children: three sons and a daughter. I am on friendly terms with my cousins. My cousin Andrew is married. He is a tailor. His wife is an electrician. They have two children, they are twins. They are our pets. Their names are Helen and Victor, but their nicknames are Nosy and Inky, because Helen pokes her nose into other people's business with questions: why?

where? when? what? who? and Victor is fond of ink. Wherever he sees an inkstand he tries to put his finger into it. They don't like their nicknames and Mummy often tells Victor to keep his finger out of the inkstand and Helen not to poke her nose into other people's business in order to become "Helen" and "Victor" again. Our grandparents often go to see their grandchildren.

My second cousin Nick lives in the country. He is a technician at the agricultural transport services. He is married too. His wife is a nurse in the kindergarten. In summer we go to the country on our holidays and stay at Nick's.

SEÇMƏ və AYIRICI SUALLAR-Alternative and Disjunctive Questions

Cavabında seçim tələb edən suallara seçmə və ya alternativ sual deyilir. Quruluşca seçmə sual ümumi sualla eynidir, lakin bu sual cümləsində **or** bağlayıcısı ya iki ümumi sualı, ya da iki həmcins üzvu birləşdirir:

Are you **or** is Mr. Brown the chief of this office ?

Did you talk to them **or** did your friend do it?

Will you go to the North **or** to the South?

Seçmə suallar hər bir cümlə üzvünə verilə bilər, lakin seçmə sual mübtədaya verilərsə, hər mübtədanın qarşısında müvafiq köməkçi fel işlənir.

Has Tom rung you up or has Alice? -Tom has.

Seçmə sualları bütöv cavab tələb edir:

-Is this pen red or (is it) blue?

-Was Ann in the country last summer, or (was she) in town?

-She was town.

AYIRICI SUALLAR

Disjunctive Questions(Tag questions)

Ayırıcı sual hər hansı məsələdə danışanın şübhə və tərəddüdünü qətiləşdirmək məqsədi ilə işlədilən sualdır. Ayırıcı suallar iki hissədən ibarət olur. Birinci hissə təsdiq və ya inkar formada olan nəqli cümlədən, ikinci hissə isə qısa ümumi sualdan ibarətdir.

-She does not know anybody here, does she?

-No, she does not.

Əgər birinci hissə (nəqli cümlə) təsdiqlədirsə, ikinci hissə (qısa ümumi sual) inkarda olur və əksinə.

Ayırıcı sualın ikinci hissəsi –eləmi? və ya –elə deyilmi? şəklində tərcümə olunur.

There was a mistake in his dictation, wasn't there?

Onun imlasında səhv var idi, elə deyilmi?

Ayrı-ayrı suallara verilən cavablar sualdakı şübhə və tərəddüdləri ya təsdiq, ya da inkar edə bilər. Yadda saxlamaq lazımdır ki, cavablardakı **yes(bəli)** sözündən sonra yalnız təsdiq formada olan cavab, **no(xeyr)** sözündən sonra isə yalnız inkar formada olan cavab işlənir.

Tom knows English, doesn't he ?

-yes, he does.

-no, he doesn't.

THE IMPERATIVE MOOD- FELİN ƏMR ŞƏKLİ

Felin əmr şəkli əmr, xahiş, məsləhət bildirir. Müasir ingilis dilində felin əmr şəkli tək və cəm üçün 1 cür olur. Əmr şəklini düzəltmək üçün məsdərdən **to ədatı** atılır.

Əmr şəklinin inkarı **to do** köməkçi felinin inkarı **do not (dont)** vasitəsi ilə düzəlir. (dont go – getmə)

To be felinin əmr şəklində inkarı da bu cür düzəlir. (dont be angry- hirsələnmə)

Bəzən əmr cümlələrində **to do** feli danışanın daha çox xahiş və ya əmr etdiyini bildirmək üçün işlədilir. (do speak again to us – Bir də bizimlə danış)

İngilis dilində I və III şəxslər üçün felin əmr şəkli **let** (icazə vermək) feli ilə adlıq halda olan isim və əsas mənə daşıyan felin məsdəri ilə əmələ gəlir. **Let** feli ilə işlədilən məsdərlərdə to ədatı olmur. (**Let** the boy come here – qoy oğlan bura gəlsin)

Grammatik cəhətcə əmr şəklində olan belə cümlələr bəzən xahiş və icazə mənası daşıyır.

İnkar şəkli **to do** felinin inkarı do not (dont) vasitəsi ilə düzəlir. (**Do not let** him do this – Qoy o bunu etməsin)

Exclamatory sentences-Nida cümlələri.

Yüksək hiss həyəcan bildirən cümləyə nida cümləsi deyilir.

İng dilində nida cümlələri 2 qrupa bölünür.

1.əsl nida cümlələri

2.törəmə nida cümlələri

İng dilində əsl nida cümlələri əsasən ya What ya da How sözlərindən biri ilə başlayır və hər iki halda azərbaycan dilinə əsasən Necə də sözləri vasitəsilə tərcə edilir.

What-barəsində danışılan şəxs və əşyaya münasibət bildirir.

Mütləq isim tələb edir

Yalnız o vaxt sifət işlədilər ki, ismin qarşısında gəlsin və ismi təyin etsin.

Heç vaxt hərəkət ifadə etmir və s.

Ex- What a nice girl Sona is – Sona necə də gözəl qızıdır.

How- özündən sonra sifət və ya zərf tələb edir.

Heç vaxt ismi ifadə etmir

How- nida cümləsində artikılsız işlədilir.

Ex- How hard the works was-İş necə də ağır idi.

Növündən (nəqli sual əmr) asılı olmayaraq istənilən cümləni heç bir sintaktik dəyişiklik edilmədən yüksək emosiya ilə deməklə nida cümləsinə çevirmək olar.Bu növ cümlələr törəmə nida cümləsi adlanır.

Bu yalnız şifahi nitqdə baş verir.

Ex- How could you do this – (sual cümləsidir.)- Bunu necə edə bildin!

Take the lamp and look at my eye – (əmr cümləsi)- İşığı götür və gözümə bax.

Olympic Games

The world's greatest international sports games are known as the Olympic Games. The Olympic idea means friendship, fraternity and cooperation among the people of the world. The Olympic Movement proves that real peace can be achieved through sport. The Olympic emblem is five interlinked rings: blue, yellow, black, green and red. Any national flag contains at least one of these colours. Games began ancient Greece in 776 B.C. These games were part of a festival held every fourth year in honor of God Zeus at the place called Olympia. It was a great athletic festival, including competitions in wrestling, foot racing and chariot racing, rowing and others. The games were for men only. Greek women were forbidden not only to participate but also to watch the Olympics. The first modern Olympic Games were held in Athens in 1896. Then they were resumed in London after the Second World War. Since then the Olympics are held every fourth year in different countries. The ancient Greeks had no winter sports. Only in 1924 the first Winter Olympic Games were held in France. Now they are being held regularly.

Negative sentences-Inkar cümlələr.

Barəsində danışılan şəxs əşya və ya hadisə barəsində inkaredici məlumat verən cümlə növüdür.

1.İng. dilində inkar cümləsi düzəldən inkar ədatı, əvəzlilikləri və sözləri var. Not – deyil, no xeyr, never- heç vaxt, neither heç biri

Azərb dilindən fərqli olaraq ing dilində bir qrammatik əsas olan sadə cümlədə heç vaxt iki inkarlıq işlədilməz.

Ex- Mən həyətdə heç kimi görmürəm- I see nobody in the yard.

Not – inkar ədatıdır- mübtədaya və ya əsas feilə qoşula bilməz ancaq köməkçi feillə və ya modal feillə işlənir. Qısa şəkildə n t şəkildə işlənir.

Ex- Mən evə gedirəm- I go home

Mən evə getmirəm- I do not (don t) go home .

No- inkar əvəzliyidir, bir qayda olaraq sifət əvəzlik kimi işlədilərək ismi təyin edir, yəni özündən sonra mütləq isim tələb edir barəsində danışılan əşyanın bir hissəsini deyil onun tamlığını inkar edir isim və ya isimlər artikılsız işlədilir, any əvəzliyi işlədilməz, əsas feildən sonra da işlədilə bilir, have has ilə işlədildikdə got işlədilməz.

Ex-Sara has no father- Saranın atası yoxdur.

No news has been received from him- Ondan heç bir xəbər alınmayıb.

Books in Our Life

Nowadays it`s almost impossible to imagine our life without books. Perhaps, there are more books on our planet than men alive. Long before the invention of printing people valued books as treasure troves of the human knowledge and experience. Hand -- written manuscripts took months of writing and were collected by and kept in monasteries with utmost care. We can distinguish books between three classes of them. Firstly, books on different branches of knowledge, works by brilliant minds of mankind. Secondly, textbooks, reference books and numerous dictionaries. And at last, books of all kinds and genres to read at leisure.

Classics should be taken a little at a time. One`s understanding of books by Tolstoy and Dostoyevsky, Mopassan and Balzak depends on one`s age and experience. Serious books are to be read conscientiously and maybe more than once. To a thinking reader they will provide new food for thought every time he rereads it. Many people indulge in reading science fiction, fantasy or detective stories. Of course, there are some advantages and disadvantages of this kind of literature, often reffered to as

"easy reading" .As for me good science fiction and fantasy develop imagination, logical thinking, broader one`s outlook. The same could be said in favour of detective stories.

They reveal such minute details of everyday life in this or that particular country that are of greatest interest for a curious reader. The masterpieces of this genre by Sir Arthur Conan Doyle, Agatha Christie and others , show the depths of psychological analysis, the insight into the human nature. As an old saying goes, man cannot live on bread alone. Books are the source of knowledge and the means of self perfection. Sometimes it is difficult to solve some problems in life. I think that books can help us. Books must be our friends during all our life.

Short answers-Qısa cavablar.

Nitqi asanlaşdırmaq, aydın və qısa danışmaq məqsədilə ingilis dilində qısa cavablar geniş şəkildə işlədilir.

-son işlədilmiş cümlədəki fikrə münasibət bildirdikdə həmin cümlə tamamilə olduğu kimi işlədilə bilər.Bu halda həmçinin (da, də) sözü işlədilməlidir.

Mənim atam həkimdir. – My father is a doctor.

Mənim atam da həkimdir. –a) My father is a doctor, too.

b) My father is also a doctor.

-bu tip cümlələr uzun və geniş olduğundan artıq vaxt və enerji sərfinə səbəb olur.Bu səbəbdən də qısa cümlələrə geniş yer verilir.

1.Mənim anam müəllimdir.- My mother is a teacher .(təsdiqdir.)

Mənimki də (mənim anam da müəllimdir.)

a) –So is mine.(So is my mother.)

b) -My mother is a teacher too.

c) – My mother is also a teacher.

2.Biz dünən evdə deyildik. –We were not at home yesterday.(inkardır.)

- Biz də (biz də evdə deyildik.)

a) Neither were we

b) Nor were we.

c)We were not at home yesterday either.

-qısa cavabla təsdiq cümləyə münasibət bildirdikdə So....., inkar cümləyə münasibət bildirdikdə isə Neithervə ya Nor sözlərindən biri ilə başlayan cümlə növü işlədilir.

-İngilis dilində bir qrammatik əsası olan cümlədə iki inkarlıq işlədilməz, ayrıca sual cümləsində tərəflərdən biri təsdiqdə , digəri isə inkarda olursa , qısa cavab verdikdə təsdiq cümləyə təsdiq cümləyə təsdiqdə , inkar cümləyə isə inkarda cavab verilməlidir.

1.-I am teacher .

- Mən müəlliməm.(təsdiq cümləsidir.)

So am I.

–Mən də = Mən də müəlliməm.(təsdiq cümləsi ilə ca-

vab verilir.
 2.I am not a doctor. -Mən həkim deyiləm. (inkar cümləsidir.)
 Nor am I . Mən də = Mən də həkim deyiləm.(inkar cavab verilir)
 Neither am I . Mən də = Mən də həkim deyiləm.(inkar cavab verilir)

-qısa cavabların söz sırası aşağıdakı kimidir;

So		köməkçi feil		mübtəda
Neither	+	münasibət bildirmək	+	barəsində münasibət
Nor		istənilən son cümlədəki		bildirmək istənilən

xəbər şəkilçisi olan kömək-
 çi feil ,əgər cümlədə kömək-
 çi feil olmazsa to do köməkçi
 feilinin müvafiq zaman və şəxs
 do, does, did formalarından biri
 işlədilir.

So am I.	= I am too.
So can I .	=I can too.
Neither do I.	= I don t either.
Neither must I .	= I mustnt t either .
Neither have I .	= I haven t either.
Nor have I	= I haven t either.

Sona could translate the text yesterday. – Sona dünən mətni tərcümə edə bildi.

So could my sister. - Mənim bacım da (tərcümə edə bildi.)

We wrote a dictation last week – Biz keçən həftə imla yazdıq.

So did we - Biz də (imla yazdıq.)

-qısa cavabla əlaqədar test etdikdə cümlənin cümlənin zamanına (1) və söz sırasına (2) xüsusilə fikir verilməlidir.

1.He put no paper into the drawer.(O yeşiyə kağız qoymadı.)

a) Neither does the clerk (indiki zaman) -səhvdir.

b) Neither did the clerk (keçmiş zaman) – düzdür- Katib də.

İzah: put qaydasız feildir,indiki qeyri- müəyyən zaman formasında III şəxsin təkindədir, xəbərində bu şəkilçi olmağından indiki zaman ola bilməz.

2.My father can t speak English –Atam ingiliscə danışa bilmir.

a) Neither my father can – səhvdir, çünki söz sırası pozulub.

b) Neither can my father – düzdür.- Mənim atam da.

-qısa cavab verdikdə mübtəda xəbərlə mütləq uzlaşmalıdır.

Nowadays I do not read any newspapers – Mən bu günlər qəzet oxumuram.

Nor does my brother. - Mənim qardaşım da (oxumur.)

Məsələ; 1) Narmin 2) with interest 3) had heard 4) many times
5) though 6) my stories 7) to me 8) she 9) listened
İzahı :bu söz yığımı arasında mübtəda rolunda çıxış edə biləcək Narmin və she xəbər rolunda çıxış edə biləcək had heard və listened sözləri verilmişdir.

-though bağlayıcıdır

- my stories mübtəda rolunda çıxış edə bilər,bu halda xəbər məchul növdə olmalıdır, amma xəbər ola biləcək hər iki feil məlum növdədir.

-tamamlıq bir qayda olaraq xəbərdən sonra işlədilir.

-she əvəzliyi Narmin ismindən əvvəl işlədilər bilməz,çünki isim verilməli, sonra ona uyğun əvəzliklə əvəz edilməlidir.

-bağlayıcı bir qayda olaraq tabeli mürəkkəb cümlədə budaq cümlənin başında dayanır.

zərflərlik tamamlıqdan sonra işlədilir.

Though Narmin had heard my stories many times. / she listened to me with interest

Narmin- kim? had heard- nə etmişdi? my stories- nəyi? many times- miqdar zərfliyi

She- kim? listened- nə etdi ? with interest -necə ?

Baxmayaraq ki Nərmin mənim hekayəmi dəfələrlə eşitmişdi,o mənə maraqla qulaq asdı.

Qeyd: Emosional nitqdə baş cümlə üzvlərinin düzülüşü dəyişir, yəni ya xəbər bütövlükdə ya da xəbərin bir hissəsi mübtədanın bir hissəsinə keçir.Bu inversiya adlanır.İnversiya əsasən aşağıdakı hallarda baş verir.

1.Keçmiş bitmiş zaman formasında verilmiş cümlədə scarcely,hardly,no sooner zərflərindən biri olarsa.

Scarcely had we sat at the table to have dinner then there was a knock on the door.
Nahar etmək üçün stolun arxasında təzəcə oturmuşduq ki,qapı döyüldü.

2. Such işarə əvəzliyi xəbərin ad hissəsi rolunda çıxış etdikdə
Such was my first impressions. Mənim ilk təəssüratlarım belə idi.

3.İsmi xəbərin ad hissəsi sifətlə ifadə edilərsə
Wonderful was the super.

Tamamlıq – bir qayda olaraq xəbərdən sonra işlədilir.Normal vəziyyətdə tamamlıqla xəbər arasında başqa bir cümlə üzvü verilməz.Əgər cümlədə canlı və cansız olmaqla iki tamamlıq olarsa, söz sırası aşağıdakı kimi düzülür.

a)canlı ismi ifadə edən tamamlıq birinci , cansız məhvum, ifadə edən ikinci verilərsə , sözünü işlədilməz.

My father bought us new books- Atam bizə yeni kitablar aldı.

bizə -kimə? kitablar- nəyi?

b) cansız məhvum ifadə edən tamamlıq birinci, canlı ikinci gələrsə , sözünü işlədilməlidir.

My father bought new books for us.-Atam bizə yeni kitablar aldı.
bizə -kimə? kitablar- nəyi?

Təyinin- cümlədə yeri sabit deyil.Onun yeri təyin etdiyi sözdən –cümlə üzvündən aslıdır.Barəsində danışılan söz əsli və ya nisbi sifətlə , yiyəlik və ya işarə əvəzlilikləri ilə , yiyəlik halında olan isimlə, sayla, feili sifətlə təyin oluna bilər.Təyin əsasən təyin etdiyi sözün qarşısında durur.

Zakıyya s sudden arrival made all feel uncomfortable.

Zəkiyyənin qəfil gəlişi hamını narahat etdi.

Zəkiyyənin- kimin?

Zərflik – növbədən asılı olaraq cümlədə sabit yerə malik deyil.Əsasən cümlənin sonunda işlədilsədə, cümlənin əvvəlində , mübtədadan sonra, xəbərin qarşısında və ya mübtədaya yaxın olan, xəbər şəkilçisi vəzifəsində çıxış edən birinci köməkçi feildən sonra da işlədilə bilər.

-əgər cümlədə köməkçi feillər olarsa zaman zərfləri mübtədaya yaxın olan birinci köməkçi feildən sonra işlədilir.(a).Amma have to modal feili xəbər şəkilçisi olsa da zaman zərfliyini özündən əvvəl qəbul edir.

a) have never been punished – Mən heç vaxt cəzalandırılmamışam.

b) I always have to help my son- Mən həmişə oğluma kömək etməli oluram.

There + to be tipli cümlələrin söz sırası azərbaycan dilindəkinin tam əksidir.Əgər cümlədə zaman zərfliyi olarsa,yer zərfliyindən sonra işlədilir.

There was a conference at our school yesterday.- Dünən məktəbimizdə iclas var idi.

Dünən- zaman zərfliyi,məktəbimizdə- yer zərfliyi,iclas- mübtəda, var idi- xəbər.

Əmr cümlələrində azərbaycan dilində olduğu kimi mübtəda işlədilmir,yəni əmr cümləsinin mübtədası olan II şəxs gizlədilir.Cümlə xəbər ilə başlayır.Söz sırası əsasən azərbaycan dilinin tam əksidir.

Choose the line of nouns in plural.

Cəmdəki isimlərin sırasını seçin.

Nida cümlələrinin söz sırası aşağıdakı kimidir.

a)What + (a, an) sifət + isim + mübtəda + köməkçi feil

təyin xəbərin

xəbər şəkilçisi

ad hissəsi

b)How + sifət / zərf +(the) mübtəda +əsas feil

xəbərin ad

xəbər və ya

hissəsi

xəbər şəkilçisi

How delicious the meal is ! - Yemək necə də ləzzətlidir!

Xüsusi sual cümləsinin söz sırası iki yerə bölünür:

1. a)Cümlənin mübtədasına (a) və mübtədasının təyininə (b) verilən xüsusi sualın söz sırası

a) mübtəda

who+ xəbər + II cümlə üzvləri

Who speaks English well? - Kim ingiliscə yaxşı danışır.

b) Təyin : Whose+ mübtəda + xəbər +if +cümlə üzvləri

What +mübtəda + xəbər+ if +cümlə üzvləri

Whose sister can cook a more delicious meal –Kimin bacısı daha ləzzətli yemək bişirə bilir.

What accident took place two days ago?- İki gün əvvəl necə hadisə baş verdi?

2.Digər cümlə üzvlərinə verilən xüsusi sualın söz sırası.

Wh....How +ümumi sual cümləsi(sual əvəzliyi,sual sözü,sual zərfi)

When, Will you publish your first book ?- Siz ilk kitabınızı nə vaxt nəşr etdirəcəksiz?

When- sual sözü , Will you publish your first book-ümumi sual söz

Qeyd;sual sözlərinin həm də bağlayıcı olmasını və bağlayıcıdan sonra mübtəda ilə başlayan nəqli cümlənin gəlməsini unutmaq olmaz.

THE CAUSATIVE MOOD OF THE VERB- Felin icbar növü

İngilis dilində felin icbar növü azərbaycan dilində olduğu kimi barəsində danışılan hərəkətin danışanın özü tərəfindən deyil,işin bir başqasına etdirilməsini bildirir.Felin bu növü azərbaycan dilində olduğu kimi şəkilçilərlə deyil,bir neçə fel vasitəsilə düzəlir.Çünki analitik dil olan ingilis dilində şəkilçilər yoxdur.

Felin icbar növünün yaradılmasında iştirak edən fellər özündən sonrakı digər əsas feli **to** məsdər hissəciksiz və **to** məsdər hissəcikli olmaqla iki cür tələb edir.

Somebody+have,make,let+somebody to hissəciksiz+something

Somebody+get,ask,tell+somebody to hissəcikli+something

Felin icbar növünü yaradan və xəbər funksiyasında çıxış edən fellər şəxsə və zamana görə dəyişə bilər.

The teacher was having the student repeat the grammar rules.

-Müəllim tələbəyə grammatik qaydanı təkrar etdirirdi.

Barəsində danışılan obyektə bağlı edilmiş bir işin mübtəda tərəfindən deyil,bir başqası tərəfindən edilməsini və ya bir başqasına etdirilməsini bildirdikdə də felin icbar növü yaranır və bu aşağıdakı modellə ifadə edilir.Bu modeldəki **to have** feli şəxsə və zamana görə dəyişir,**feli sifət** isə mütləq obyektədən sonra işlədilir.

To have+something+Past Participle II (F3)

We **had** the car **repaired** last month-Biz keçən ay maşını təmir etdirdik

MEALS

In the morning when we come to the dining-room we have our first meal of the day which is called breakfast. My parents are already sitting at the table. They are waiting for all of us. Vera is late for breakfast as usual. Mother says to her, "Vera, you must come in time." Vera answers, "Excuse me, mother, I'll never be late again." Then we have breakfast. For breakfast we have a cup of tea or milk, bread and butter, eggs, ham or sausage. We have lunch at our technical school canteen. During the lunch break we go to the canteen. There is a self-service there. Two or three students on duty help to lay (set) the tables, and to clear them. We can see plates, cups, spoons, forks and knives on the tables. We take hot-dogs, bread and butter, cheese or eggs and tea or milk. But some of us prefer soup, meat or fried fish with vegetables.

After the lessons we usually have dinner. We have soup, meat and vegetables or salad. At 7-8 p.m. we have supper. It is usually a light meal (cheese, butter, meat) and a cup of tea.

Composite sentences-Mürəkkəb cümlələr. The complex sentences- Tabeli mürəkkəb cümlələr.

Cümlənin baş üzvlərindən yəni müb, xəb ibarət qrammatik əsası olur. Cümlələr quruluşuna görə sadə və mürəkkəb olur. Mürəkkəb cümlə 2 və daha artıq sadə cümlənin məna və qrammatik cəhətdən birləşməsi nəticəsində əmələ gələn sintaktik vahiddir. Mürəkkəb cümlə quruluşuna görə sadə cümlələrdən fərqlənir. Sadə cümlənin bir qrammatik əsası, mürəkkəb cümlənin isə 2 və daha artıq qrammatik əsası olur.

Ex- Mürək cümlə- ex- Külək əsir, ağacların yarpaqları tökülürdü.- cümlədə 2 müb, 2 xəb. var- -The leaves of the trees captured by the wind fell

Sadə cümlə- ex- Arzu işə getdi- Arzu go to the work -

İki və ya daha artıq qrammatik əsası olan cümlə mürəkkəb cümlə adlanır. Mürəkkəb cümlələr də öz növbəsində 2 yerə ayrılır. Tabeli mürəkkəb cümlə (The Complex Sentence)

Tabesiz mürəkkəb cümlə (The Compound Sentence)

Tabesiz mürəkkəb cümlə (The Compound Sentence)-bərabər hüquqlu bir- biri ilə əlaqəsi və ya asılılığı olmayan müstəqil işlədilə bilən sadə cümlələrin and- və, but- amma, or- və ya, yaxud, bağlayıcılarından biri ilə qoşulan cümlə növüdür ki, hər bir sadə cümlə müstəqil bitmiş fikri ifadə edən baş cümlə hesab edilir.

Ex-Dünən yağışlı idi- It was rainy yesterday.

The Complex Sentences-Tabeli mürəkkəb cümlələr-Mürəkkəb cümlə tabeli və tabesiz olmaqla 2 yerə bölünür. Tabesiz mürəkkəb cümlənin tərkibində sadə cümlələrin bir birindən heç bir asılılığı bir-biri ilə heç bir əlaqəsi yoxdur. Tabeli mürəkkəb cümlədə isə əksinədir. Yəni tabeli mürəkkəb cümlə bir baş cümlədən (The Principial Clause), bir və bir neçə budaq cümlədən (The Subordinate Clause) ibarət olur. Baş cümlə müstəqil olur barəsində danışılan hərəkəti ifadə edir. Budaq cümlə və ya cümlələr baş cümləyə tabe olur, baş cümləni müəyyən mənada tamamlayır. Azərbaycan dilindən fərqli olaraq ingilis dilində həm baş cümlədə həm də budaq cümlədə mübtəda və xəbər mütləq işlədilməlidir.

Ex-Biz onlar yaşayan yerə getdik-We went where they lived.

Bu cümlədə- we went- baş cümlə, where they lived-budaq cümlədir.

Relative Clauses/Təyin budaq cumlesi

Təyin budaq cumləsi baş cümlədə isimlə yaxud əvəzliliklə ifadə edilmiş hər hansı bir üzvə aid olur, onu təyin edir. Təyin budaq cumlaları baş cümləyə aşağı daki vasitələrdən biri ilə bağlanır.

1. Who/whom VƏ ya That adamlar haqqında danışdıqda idlənir.

The woman-she lives next door-is a doctor

The woman – who(that) lives next door-is a doctor

- We know a lot of people – they live in the country
We know a lot of people – who live in the country
- The woman lives next door – She is a doctor
The woman who lives next door is a doctor

2. Əşyalar haqqında danışdıqda that və ya which işlədilir

- Where is the chese? – It was in the fridge
Where is the chese which (that) was in the friedge
- I don't like stories – they have unhappy endings
I don't like stories that have unhappy endings
- Have you found the keys-You lost the keys
Have you found the keys that you lost?

3. Relative Clauses - də söz önlərinin işlədilməsinə diqqət edin:

- Tom is talking to a woman – Do you know her?
Do you know the woman who/that Tom is talking to?

4. What = "the things that"
 - Did you hear what they said? (=the things that they said)
5. Whose yiyəlik əvəzliyini/yiyəlik halda olan sözləri əvəz etmək üçün işlədilir:
 - We saw some people-their car had broken
We saw some people whose car had broken
 - What is the name of the man whose car you borrowed?
6. Məkan bildirən sözlər üçün where işlədilir:
 - The restaurant – we had dinner there – it was near the airport
The restaurant where we had dinner was near the airport

Sequence of tenses- Zamanların uzlaşması.

Sadə cümlənin hər bir üzvü genişlənərək budaq cümlə şəklinə düşür və müvafiq olaraq mübtəda budaq cümləsi, xəbər budaq cümləsi, tamamlıq budaq cümləsi və s. budaq cümlələr əmələ gəlir. Budaq cümlənin xəbəri həmişə baş cümlənin xəbərindən asılı olur. Bu asılılığa ingilis dili qrammatikasında zamanların uzlaşması deyilir.

Zamanların uzlaşması qaydasına əsasən baş cümlənin xəbəri keçmiş zaman formalarının birindədirsə budaq cümlədəki xəbər də keçmiş zaman formalarından birində işlənməlidir.

Ex- We hoped that she would return in time- Biz ümid edirdik ki, o vaxtında qayıdacaq.

Zaman uzlaşmasının pozulduğu hal

Əgər budaq cümlədə inkar olunmaz təbiət hadisələri hamıya məlum olan elmi faktlar göstərilirsə baş cümlənin zamanından asılı olmayaraq budaq cümlədə ind sadə zaman (Present Simple) forması işlədilir.

Ex- The teacher said that sun gives the Earth and light -Müəllim günəşin yer üzünə işıq verdiyini söylədi.

Uzlaşma tələb edən zaman bağlayıcıları bunlardır;

When -anda, əndə While -arkən, ərkən , as-anda, əndə, as soon as-an, ən , kimi, before-əvvəl, dan, dən, after-sonra , by- ,by the time-kimi, qədər, tək ,till ,until – a, ə, kimi , once- an, ən, kimi ,

Since- dan, dən, bəri

Qeyd-Zaman uzlaşmasına tabe olmayan yeganə zaman bağlayıcısı- since - dir.

Ex- We will go for a walk when he comes-O gələndə gəzintiyə çıxacağıq.

The Post-Office

I like to go to the post office because post is one of the things that line people living in different cities and countries. There are some counters at the Post-Office. At one of them you can buy envelopes, stamps, post cards. You can write a letter right there and post it or you can write it at home and then throw it into one of postboxes throughout the city. It is very convenient because you don't have to go to the post office again. At another counter you can send a telegram. To do this, you need to fill in the form, give it to the clerk and pay the sum according to the number of words in your telegram. At another counter you can send or get parcels. To send a parcel you have to bring it to the post-office, the clerk will weight it and tell you how much money you have to pay. To get a parcel, you need to show your passport, so that the post office clerk were sure that it is really you who is to receive the parcel. At the next counter you can make a subscription to newspapers and magazines. You need to pay certain amount of money, which is stated in the catalog, and your favorite newspapers and magazines will be delivered directly to your home. At the Post-Office, there are also P. O. Boxes. P. O. box means post office box, it is a numbered box to which someone's mail can be sent and from which they can collect

Vocabulary:

Counter-piştaxta
Envelope-konvert
Stamp-marka
Post card-fotoşəkil
To post-göndərmək
Parcel-göndərmə
Clerk-xidmətçi
Subscription – yazılmaq
To deliver-çatdırmaq
P. O. box-abonə qutusu
To collect-yığmaq

Direct and Indirect speech – Vasitəsiz və Vasitəli nitq.

Azərbaycan dilində olduğu kimi ingilis dilində də nitq vasitəsiz və vasitəli olmaqla 2 yerə bölünür.

Nitq prosesində və ya yazıda bəzən başqasının sözlərindən və ya özünün əvvəllər dediyi sözlərdən istifadə edilir. Bunu 2 üsulla izah etmək olar. 1. ya başqasının nitqi olduğu kimi saxlanılır.

2. Nitqi asanlaşdırmaq üçün əsas məna saxlanılmaqla müəllifin fikri leksik və grammatik dəyişiklik edilməklə verilir və ya müəyyən dəyişikliklər edilməklə onun məzmunu verilir. I üsul- vasitəsiz nitq. II üsul- vasitəli nitq adlanır. Vasitəli nitq tabeli mürəkkəb cümlədir baş cümlədən və tamamlıq budaq cümlədən ibarət olur bir kəsin dediklərini bir başqasına çatdırmaq və ya dediklərini təkrar etmək məqsədi daşıyır.

Yazıda vasitəsiz nitq dırnaq işarəsi arasına alınır. Vasitəsiz nitq 1, 2, 3 bəzən də daha çox cümlədən ibarət olur.

Vasitəsiz nitqdə müəllifin sözləri həmişə dırnaq arasında yazılır. Fikrin kimə aid olduğunu göstərən cümlə (müəllif) əvvəldə sonda hətta ortada da verilə bilər. Vasitəsiz nitq bir iki üç bəzən isə daha çox cümlədən ibarət olur.

Vasitəsiz nitq- ex- Mənim bu işlərdən xəbərim yoxdur- deyə o, nəhayət dilləndi- I don't know about that he finally said.

Vasitəli nitq- ex- Anası dedi ki, axşama yaxşı hazırlaşın , qonağımız olacaq- His mother said -Prepare well for the evening. He will be our guest.

A HOME IN ENGLAND

1. Mr. Brown lives in England. He works in London and lives in one of the suburbs. He catches the morning train up to town and come back in the evening.

2. Like most English houses in suburbs Mr. Brown's is one of two stories: the ground floor and the first floor. Englishmen always say upstairs and downstairs. The living-room and the kitchen are downstairs. The bedroom, the nursery and the bathroom are upstairs. The living-room is the room where the Browns receive visitors. The ceiling is only about ten feet high, as is usual in England. In England they must keep their houses warm for most of the year, so nearly all ceilings are low.

3. There is a garden around the house. The front garden consists of the grass lawn with flowers - beds around. They are very pretty in spring and summer. Mr. Brown is very proud of his front garden. In the back garden the Browns grow vegetables. At the back of the house there are some tall trees; they are about eighty years old. The house and the garden look very pretty.

4. But certainly, this is the house of a rich Englishman. The housing living standard is still a problem of working people of Great Britain and the increasing

of the unemployed and growing the prices make the problem in question more complicated. "Morning Star" reports that up to 50000 single people are homeless in Britain today, and more and more of them are forced to sleep in the streets.

Rules for changing from direct into indirect. Vasiətəsiz nitqi vasiətəli nitqə çevirmə qaydaları

Vasiətəsiz nitqi vasiətəli nitqə çevirdikdə bir sıra sintaktik və morfoloji dəyişikliklər baş verir.

Vasiətəsiz nitqin əsas əlamətləri olan dırnaqlar atılır və cümlənin növündən asılı olaraq müxtəlif bağlayıcılar işlədilir və vasiətəli nitqdə baş cümlə həmişə cümlənin əvvəlində işlədilir.

1. əgər müəllifin sözləri yəni dırnaqlar arasında verilmiş cümlə nəqli cümlədirsə that bağlayıcısı istifadə edilir.

Ex-Əli deyir ; Sona həkimdir- Ali says Sona is a doctor.- nəqli cümlədir.

Əli deyir ki Sona həkimdir- Ali says that Sona is a doctor.

2. Vasiətəsiz nitqdə müəllifin sözləri sual cümləsi ilə verildikdə xəbər şəkilçisi funksiyasında olan köməkçi feil mübtədanın qarşısına keçir. Vasiətəli nitqdə köməkçi feil mübtədanın qarşısına keçə bilməz. Bağlayıcıdan sonra mübtəda ilə başlayan nəqli cümlə verilir.

Ex- Sona said-Where are you going to work ?- Sona dedi-Sən işləməyə hara gedirsən

Bu cümlə sual əvəzliyidir çünki where dən sonra köməkçi feil ilə başlayan ümumi sual işlədilib.

Sona asked where I was going to work-bağlayıcıdır, çünki where dən sonra mübtəda ilə başlayan nəqli cümlə işlədilib.

3. Baş cümlə indiki zamanda olarsa budaq cümlənin zamanı dəyişmir.

Ex-Aytan says – We go home- Aytən deyir-Biz evə gedirik.(indiki qeyri- müəyyən zaman formasıdır.)

Aytan says that they go home- Aytən deyir ki onlar evə gedirlər.(indiki qeyri -müəy. Zam for.)

4. Ümumi və xüsusi sual cümləsində eləcə də əmr xahiş cümləsinin inkar formasında to do köməkçi feili işlədilsə vasiətəli nitqə çevirdikdə bu köməkçi feil işlədilməz.

Ex-Ali said- Do you live here?- Əli dedi ; Sən burada yaşayırsan ?

Ali asked if I lived there.- Əli mənim orada yaşayıb yaşamadığımı soruşdu.

THE UNITED STATES OF AMERICA

Washington, the capital of the United States, is situated on the Potomac River in the District of Columbia. The district is a piece of land which doesn't belong to any state but to all the states. The USA occupy a large territory and situated in the central and southern part of North America. The USA is washed by the Atlantic ocean in the east and by the Pacific ocean in the west. In the north, the USA has borders on Canada and in the south on Mexico. The USA is divided into three areas: Eastern area is a highland, central area is a plain and Western area is mountains including the Rocky Mountains and the Sierra Nevada.

There are five great lakes in the northern part of the USA. There are: Huron, Michigan, Superior, Ontario and Erie. They are connected by fast rivers. The USA has a continental climate. The USA a highly developed industrial country. Large reserves of oil, coal, iron and other minerals are solid base of development of Americans industry. The President is chosen in nation-wide elections every 4 years. The second person in executive branch is vice President. The vice President, elected from the same political party as the President The judicial branch consists of Federal District Courts, 11 Federal Courts and the Supreme Court. Federal judges are appointed by the President. Federal courts decide cases involving federal law, conflicts between citizens of different states. Constitution is the most important document in the USA. Constitution has been amended 26 times. The Bill of Rights guarantees individual liberties: freedom of speech, religion and so on.

Punctuation marks- Durğu işarələri.

Durğu işarələri sözlər arasında mövcud olan əlaqələri , nitqə xas olan informasiyaları , fasilələri göstərmək üç işlədilir.

The full stop, the period- nöqtə.cümlənin bitdiyini bildirir.Nöqtə cümlənin sonunda sakit tonda deyilən əmr cümləsində ixtisarla yazılan sözlərin sonunda onluq kəsrdə işlədilir. Ex- I go to school-Mən məktəbə gedirəm.

İki nöqtə- The Colon -şifahi nitqdə uzun fasilə vermək üçün vasitəsiz nitqdə sitatlardan əvvəl məlumat verilmiş fikir haqqında əlavə dəqiqləşdirici sözlər işlədildikdə istifadə olunur.ex-Elçin dedi : mən sabah sizə gələcəm-Elchin said : I will come to you tomorrow.

Nöqtəli vergül-The Semicolon -vergülə nisbətən daha uzun fasilə etmək məqsədilə bağlayıcısı olmayan tabesiz mürəkkəb cümlələrdə tabeli mürəkkəb cümlə daxilində eyni tipli bir neçə budaq cümləni bir -birindən ayırarkən işlədilir. Ex-Polad Hashimov went down in history as a hero ; he showed great heroism in Karabakh- Polad Həşimov tarixə qəhrəman kimi düşdü ; Qarabağda böyük qəhrəmanlıqlar göstərmişdi.

Vergül- The Comma- sadə və mürəkkəb cümlələrdə həmcins üzvlər və həmcins cümlələr arasında ümumi suala cavab verdikdə Yes No sözlərindən sonra ara sözlərini baş cümlədən ayırmaq üçün işlədilir. Ex- Mən dayıma məktub yazdım, sonra aparıb poçta saldım-I wrote a letter to my uncle , and took it to the post office.

Sual işarəsi- The Inter.mark – sual cümləsinin sonunda işlədilir. Ex-Kim tələbədir? - Who is a student ?

Nida işarəsi- The Exclamation mark-hiss həyəcan bildirən nida cümləsindən xitabdan əmr və xahiş bildirən cümlələrdən sonra işlədilir.ex- Karabakh is Azerbaijan ! – Qarabağ Azərbaycandır !

Tirə- The Dash -nitqdəki nisbətən uzun fasiləni tərəddüd edilən fikri bildirmək ara cümləni əsas cümlədən ayırmaq və sözü hecaya ayırmaq təzə sətərə keçmək üçün işlədilir. Ex- S.Vurğun – o, 1906- cı ildə anadan olub , Azərbaycanın xalq şairidir- S.Vurgun was born in 1906 and is a people s poet of Azerbaijan.

Dırnaqlar- The Inverted commas və ya quotation marks- qısa formada quotes .- vasitəsiz nitqdə müəllifin sözləri dırnaqlar arasında yazılır.Bura sitatlar da daxildir və hər iki işarə ing dilində yuxarıda qoyulur.ex- Aytan says: “ Ali is a doctor “- Aytən deyir : “ Əli həkimdir.”

Möhtərizə-The Brackets- ara sözləri aydınlaşdırıcı söz və ifadələri cümlənin əsas üzvlərindən ayırmaq üçün işlədilir. Ex- Balıqçı Əli (o, çəki balığını çox sevir) hər gün 20- 30 balıq tutur- Fisherman Ali (he loves heavy fish) catches 20-30 fish a day.

Apostrof-The Apostrophe-bir və ya bir neçə hərfin yazılmadığını göstərməklə yanaşı həm də ismin yiyəlik hal şəkilçisinin tərkibində işlədilir.

Çox nöqtələr-..... A series of periods – cümlənin əvvəlində və ya sonunda gəlir cümlənin nə başlanğıc nə də sonu olduğunu fikrin bitmədiyini bildirir. Ex- Qatar hərəkətə gəldi – The train moved....

Defis- The Hyphen- mürəkkəb sözlərin komponentləri arasında və sadalanan yeni fikirlər ifadə edən cümlələrin qarşısında işlədilir. Ex- Nənə nəvələrinə şirin -şirin nağıl danışdı - Grandmother told her grandchildren a sweet story.

Washington

Washington, the capital of the United States of America, is situated on the Potomac River in the District of Columbia. The district is a piece of land ten miles square and it does not belong to any separate state but to all the states. The district is named in honour of Columbus, the discoverer of America. The capital owes much to the first President of the USA George Washington. It was G. Washington, who chose the place for the District and laid in 1790 the corner-stone of the Capitol, where congress sits. Washington is not the largest city in the USA. It has population 900 000 people. Washington is a one-industry town. That industry is government. It does not produce anything except very much scrap paper. Every day 25 railway cars leave Washington loaded with scrap paper. Washington has many historical places. The largest and tallest among the buildings is the Capitol with its great house of scapars in Washington because no other building must be taller than the Capitol. The white House is the President's residence. All American presidents except George Washington (the White House was not yet built in his time), have lived in the White house. It was built in 1799. It is a two-storied, white building. Not far from the Capitol is the Washington monument, which looks like a very big pencil. It rises 160 metres and is hollow inside. A special lift brings visitors to the top in 70 seconds from where they can enjoy a wonderful view of the whole city. The Jefferson Memorial was built in memory of the third President of the USA. Thomas Jefferson, who was also the author of the Declaration of Independence. The memorial is surrounded by cherry-trees. The Lincoln Memorial is devoted to the memory of the 16th President of the US, the author of the Emancipation Proclamation. Which gave freedom to negro slaves in America. On the other bank of the Potomac lies the Arlington National Cemetery where President Kennedy was buried. American soldiers and officers, who died in World Wars 1 and 2 are buried there too.

Vocabulary:

Separate- ayrıca

To be named in honour- şərəfinə adlandırılmış

Except- başqa, istisna olmaqla

Scrap paper- yararsız kağızlar, kitablar

Hollow- içi boş, boş

To enjoy a wonderful view of- gözəl mənzərnə seyertmək

Cherry-trees- albalı ağacları

On the other bank- o biri sahilə

New York

New York is the largest city in the USA and the biggest seaport. It is the business centre of the United States. New York is situated in the mouth of the Hudson river. In comparison with such ancient historical cities as, say, Rome, London, Moscow or Paris, New York is quite young as it was founded in 1613 by Dutch settlers. There are five districts in the city: Manhattan, the Bronx, Queens, Brooklyn and Richmond. Manhattan is the central and the oldest part of the city. It is the district of business and finance. It is here in Wall Street that many business offices, banks and the world famous New York stock exchange are situated. The New York stock exchange dominates business life of many countries. The total area of New York is 365 square miles or 900 square kilometres. Its population together with the population of its suburbs amounts to 16 million people. Among the inhabitants of New York one can meet people of almost all nationalities. They settled here during the immigration in the 19th and at the beginning of the 20th century. A traveller who visits New York for the first time wonders at the modern architecture. The Statue of Liberty, which is on Liberty Island, was a present from France in 1876 on the occasion of the 100th anniversary of American independence. This statue and a few 18th and 19th century churches, hospitals, newspaper offices and other buildings are the only examples of "old" architecture in New York. Wherever your eyes travel, everywhere you can see skyscrapers. New York, one of the USA's leading manufacturing cities, is the home of great firms and banks. The most important branches of industry are those producing vehicles, glass, chemicals and all kinds of machinery. The city has very busy traffic. Its streets and highways are full of cars and buses. The mouth of the Hudson river makes an excellent harbour for numerous passenger and cargo ships from all over the world. Speaking about New York one can't but mention the outstanding role, the city plays, in the cultural life of the country. New York has many museums and art galleries which have collected works of art from many peoples and of all times. Many of them are on constant display in the Metropolitan Museum of Art, The Whitney Museum of Art. Most of the theatres and cinema are in or near Broadway, the longest street and the biggest shopping district in New York. The Metropolitan and Modern Arts museums attract many visitors.

Vocabulary:

To be founded-əsası qoyulmuş	To amount to-ibarət olmaq
Dutch settlers-danimarkalı muhacirlər	To settle-sakin olmaq
Stock exchange-birja	To wonder at smth- neyəsə tamaşa etmək
The total area-ümumi sahə	Sky-scrapes-çox uca binalar
Suburbs-şəhər ətraflar	

WALT DISNEY AND HIS HEROES.

German - American origin. He revealed a talent for drawing and an interest in photography early on, and after service with the American Red Cross in the First World War. He left in 1923 with brother Roy for Hollywood and for some years struggled against poverty while producing a series of cartoon films. In 1927 he had some success with a series called "Oswald the Lucky rabbit", but it was not until September 1928, when "Steamboat Willie" appeared, the first "Mickey Mouse" with sound, that he achieved lasting success. Mickey Mouse a household word together with such companions as Minnie, Pluto, and perhaps the favourite of them all-Donald Duck.

"The Three Little Pigs" and "Snow White and the Seven Dwarfs", with their still familiar songs by Frank Churchill, immediately spring to mind. After the Second World War Disney turned his attention to real-life nature studies and non-cartoon films with living actors. After a rather unsuccessful feature cartoon "The Sleeping Beauty", he made a triumphant comeback with the very successful "Mary Poppins".

In 1955 he branched out into an entirely different enterprise "Disneyland", a huge amusement park in southern California, which proved a magnetic draw for visitors from all over the world.

Walt Disney died in California at the age of 65. His works have given so much pleasure for many years to many people, young and old, in many countries.